

WCZORAJ WIĘZIENIE, DZIŚ MUZEUM

Działalność
**MUZEUM ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH
i WIĘŹNIÓW POLITYCZNYCH PRL**
(w organizacji)
w 2023 roku

WCZORAJ WIĘZIENIE
DZIŚ MUZEUM

Działalność
MUZEUM ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH
I WIĘŹNIÓW POLITYCZNYCH PRL
(w organizacji)
w 2023 roku

WICZLENIE
KARNE
W
KOSZTOWIE

R

ok 2023 był ważnym czasem dla Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji). To wtedy nastąpiły zmiany strukturalne i osobowe w placówce, co pozwoliło na rozpoczęcie prac nad wystawą stałą, czyli sercem Muzeum, bo to na niej będą prezentowane bogate eksponaty zebrane dotychczas i kolekcjonowane stale przez nasz Dział Zbiorów. Wystawa stała w swych założeniach pokaże długą drogę walki Polaków o wolność i prawa do godnego życia w XX w. Nie będzie to tylko historia miejsca, ale przede wszystkim historia odważnych ludzi, a także ich oprawców. Z tego powodu dyrektor Muzeum powołał od 1 czerwca 2023 r. Zespół scenariuszowy wystawy stałej.

Zesłoroczna reorganizacja Muzeum spowodowała stworzenie dodatkowych komórek, m.in.: Działu Obsługi Ekspozycji, Działu Naukowego, Działu Informacji, Promocji i Wydawnictw, Wieloosobowego stanowiska ds. przedsięwzięć kulturalnych. Nowe struktury poprawiły pracę placówki i spowodowały także rozszerzenie zakresu działań naszego Muzeum.

Kolejnym ważnym wydarzeniem było podjęcie uchwały nr 157/2023 Rady Ministrów z dnia 29 sierpnia 2023 r. w sprawie zapewnienia i zagwarantowania środków na realizację wieloletniego planu budowy Muzeum. Uchwała ta dokonała płynności finansowej placówki i zapewniła środki na rewitalizację oraz remonty szeregu budynków byłego Aresztu Śledczego przy ul. Rakowieckiej 37. Właśnie w 2023 r. ruszyły prace konserwatorskie jednej z cel w Pawilonie X i odtworzenie jej do stanu z okresu międzywojnia. Rozpoczęto także rozbiórkę budynków nie wchodzących w kompleks zabudowań historycznych mokotowskiego więzienia. Rok 2023 zainicjował okres intensywnej pracy, która skończy się otwarciem wystawy stałej, a tym samym spowoduje zmianę dotychczasowego statusu „w organizacji” w formalną placówkę muzealną.

SPIIS TREŚCI

Wstęp	7
-------------	---

1. Informacja o działalności Rady Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji)	12
---	-----------

2. Działalność merytoryczna i administracyjna Muzeum	15
---	-----------

Dział Naukowy	16
---------------------	----

Dział Edukacyjny	22
------------------------	----

1. Działania edukacyjne i popularyzatorskie	22
---	----

2. Uroczystości rocznicowe i wydarzenia kulturalne	28
--	----

3. Notacje historyczne	32
------------------------------	----

4. Projekt wolontariatu i „Collegium Łukasza Cieplińskiego”	32
---	----

5. Aktywność merytoryczna pracowników Działu Edukacyjnego	34
---	----

6. Współpraca z instytucjami zewnętrznymi	34
---	----

7. Zwiedzanie muzeum	35
----------------------------	----

Dział Obsługi Ekspozycji	36
--------------------------------	----

1. Oprowadzanie zwiedzających	36
-------------------------------------	----

2. Zwiedzanie	37
---------------------	----

3. Dane statystyczne dotyczące zwiedzania	38
---	----

Dział Informacji, Promocji i Wydawnictw	42
---	----

1. Strona internetowa i media społecznościowe	42
---	----

2. Wydawnictwa	43
----------------------	----

3. Promocja wydarzeń	44
----------------------------	----

4. Udzielone patronaty	44
------------------------------	----

5. Współpraca z producentami filmów i programów telewizyjnych	45
---	----

Samodzielne Stanowisko ds. Projektów Plastycznych	50
---	----

Wieloosobowe Stanowisko ds. Organizacji Przedsięwzięć Kulturalnych	51
--	----

Dział Administracyjny	56
-----------------------------	----

3. Kolekcje 57

Dział Zbiorów 59

1. Pozyskiwanie zbiorów 59
2. Darowizny i przekazy 59
3. Depozyty 60
4. Zakupy 60
5. Ewidencja zbiorów w systemie MONA 63
6. Opieka nad zbiorami w pomieszczeniach magazynowych 66
7. Konserwacja 66
8. Książki, broszury i inne wydawnictwa drugiego obiegu 68
9. Digitalizacja 69
10. Współpraca z innymi działami i instytucjami 69

Archiwum Zakładowe 69

4. Inwestycje 71

Dział Inwestycji 72

Dział Zamówień Publicznych 75

Samodzielne Stanowisko ds. Ochrony 76

5. Księgowość 77

1. Informacja o wykorzystaniu dotacji podmiotowej w 2023 r. 79
2. Informacja o wykorzystaniu dotacji celowej w 2023 r. 81
3. Zatrudnienie 81

Aneks. Publikacje pracowników Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) 83

Wstęp

Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie zostało utworzone na mocy Zarządzenia ministra sprawiedliwości z dnia 4 kwietnia 2016 r. w sprawie utworzenia i nadania regulaminu Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (Dz. Urz. Min. Sprawiedl. 2016, poz. 96). Muzeum nie miało osobowości prawnej i działało w strukturze organizacyjnej Służby Więziennej. Do realizacji jego zadań powołano – na podstawie zarządzenia ministra sprawiedliwości z dnia 29 lutego 2016 r., zmieniającego zarządzenie w sprawie nadania statutu Centralnemu Zarządowi Służby Więziennej (Dz. Urz. Min. Sprawiedl. 2016, poz. 82) – Biuro Edukacji Historycznej – Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w ramach struktury organizacyjnej Centralnego Zarządu Służby Więziennej. 1 marca 2020 r. minister sprawiedliwości wydał zarządzenie w sprawie przekształcenia Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w państwową instytucję kultury oraz nadania statutu Muzeum (Dz. Urz. Min. Sprawiedl. 2020, poz. 83). Na podstawie tego aktu 2 marca 2020 r. Muzeum przyjęło formę państwowej instytucji kultury.

Na mocy ustawy z dnia 14 lutego 2022 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2022, poz. 375) organizatorem Muzeum jest prezes IPN. Na podstawie zarządzenia prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nr 20/22 z dnia 29 marca 2022 r. w sprawie nadania statutu Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL, zmienionego zarządzeniem nr 48/22 z dnia 6 grudnia 2022 r., Muzeum zostało wpisane do rejestru instytucji kultury prowadzonego przez prezesa IPN.

Zgodnie ze statutem: „Do zakresu działania Muzeum należy upamiętnienie historii Polski i działalności Żołnierzy Wyklętych, a także działaczy podziemia antykomunistycznego i opozycji antykomunistycznej w Polsce w latach 1944–1990, w szczególności przez:

- 1) gromadzenie zbiorów i ochronę zabytków oraz upowszechnianie wiedzy z zakresu dziejów »Żołnierzy Wyklętych« i Więźniów Politycznych PRL, ze szczególnym uwzględnieniem faktu, iż wojna w obronie Niepodległości Polski w 1939 r., będąca początkiem światowego konfliktu – II wojny światowej – nie zakończyła się dla Polaków wraz z jej faktycznym zakończeniem w 1945 r., a walka o Niepodległość Polski była kontynuowana aż do upadku systemu komunistycznego i zakończenia działalności prawowitego Prezydenta i Rządu RP na uchodźstwie w 1990 r., co będzie szczególną troską edukacyjną w obszarze patriotycznego wychowania młodego pokolenia Polaków w duchu szacunku dla tradycji narodowych i niepodległościowych, a także form integracji środowisk kombatanckich, żołnierskich i dawnej opozycji antykomunistycznej – niepodległościowej;
- 2) dbanie o zachowanie substancji zabytkowej, utrzymanie i rewitalizację miejsc pamięci narodowej poświęconych Żołnierzom Wyklętym i Więźniom Politycznym PRL;
- 3) zorganizowanie wystawy stałej;
- 4) upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej oraz umożliwienie korzystania ze zgromadzonych zbiorów”.

Misją Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL jest zatem kultywowanie pamięci o tych, którzy przez dziesięciolecia walczyli z systemem komunistycznym i doświadczali z tego powodu represji, często tracąc zdrowie i życie: o żołnierzach powojennego podziemia niepodległościowego, o zaangażowanych w konspirację młodocianych uczniach i studentach, którzy zbuntowali się przeciwko sowieckiej okupacji, a także o tych, którzy w latach 1956, 1966, 1968, 1970, 1976, w latach osiemdziesiątych i w okresie stanu wojennego tworzyli środowiska opozycyjne, brali udział w manifestacjach i zapłacili za to latami więzienia.

Muzeum przechowuje pamięć o ponoszonych przez dziesięciolecia ofiarach i upowszechnia szacunek dla polskiej zwycięskiej walki o wolność – dzięki wystawom, zbieraniu pamiątek, edukowaniu młodego pokolenia, organizowaniu wydarzeń, wydawaniu publikacji poświęconych tej tematyce oraz dokumentowaniu wspomnień i promowaniu ich w przestrzeni publicznej.

Instytucja mieści się w przestrzeni historycznej, w kompleksie więziennym zbudowanym na początku XX w., w czasach rozbiorów. Rakowiecka 37 jest miejscem symbolizującym ogrom zbrodni popełnionych na obywatelach polskich w latach okupacji niemieckiej, a później komunistycznego zniewolenia. Po 1945 r. areszt był centralnym więzieniem Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, w którym komuniści mordowali żołnierzy Armii Krajowej, Ruchu Oporu Armii Krajowej, Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, Narodowych Sił Zbrojnych, Narodowego Zjednoczenia Wojskowego i innych organizacji w latach 1945–1953 uczestniczących w antykomunistycznym powstaniu, którego celem było odzyskanie przez Polskę niepodległości. Po 1956 r. obiekt – przekształcony w Centralny Areszt Ministerstwa Spraw Wewnętrznych – nadal był miejscem przetrzymywania Polaków protestujących przeciwko rządowi komunistycznym. W latach 1956–1989 więziono w nim uczestników uroczystości milenijnych 1966 r., studentów protestujących w 1968 r., tzw. taterników przemycających potajemnie do Polski wydawnictwa paryskiej „Kultury”, członków organizacji „Ruch”, KOR, ROPCiO, KPN oraz – po wprowadzeniu stanu wojennego – setki członków i sympatyków NSZZ „Solidarność”.

W roku sprawozdawczym Muzeum – oprócz realizacji głównych zadań, a więc udostępniania historycznych przestrzeni zwiedzającym, gromadzenia eksponatów i konserwacji zbiorów, prowadzenia działalności edukacyjnej, informacyjnej oraz wystawienniczej – koncentrowało się na docieraniu do nowych środowisk. W tym celu na terenie przylegającym do Muzeum organizowano plenerowe przedsięwzięcia kulturalne i edukacyjne popularyzujące polską historię najnowszą, odwołujące się do postaci i zjawisk czy procesów historycznych ważnych ze względu na misję placówki.

Główna ścieżka zwiedzania prowadzi przez wystawę „Z kolekcji Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL” i obejmuje historyczne miejsca na terenie dawnego więzienia, m.in. Pawilon X, gdzie mieści się wystawa „Dowody zbrodni. Przedmioty z łączki w Pawilonie X więzienia na Rakowieckiej”. Oprócz standardowej trasy zwiedzania goście mają szansę zapoznać się z innymi dostępnymi wystawami:

„Baraniak. 145 przesłuchań na Rakowieckiej”,

„Pluskwy w hotelu, cień na ulicy. Tajne techniki PRL-owskiej bezpieki”,

„Solidarność Walcząca”.

W roku sprawozdawczym Muzeum odwiedziła najwyższa do tej pory liczba osób: 17 051. Największym przedsięwzięciem organizowanym przez Dział Obsługi Ekspozycji była Noc Muzeów 13 maja, podczas której do placówki zawitało 1028 osób.

Istotnym wydarzeniem roku sprawozdawczego było podjęcie uchwały nr 157/2023 Rady Ministrów z dnia 29 sierpnia 2023 r. w sprawie zapewnienia i zagwarantowania środków na realizację wieloletniego planu budowy Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL. Najważniejsze założenia tego przedsięwzięcia są następujące:

- 1) W latach 2024–2030 będzie prowadzona inwestycja, która pozwoli zaadaptować na siedzibę Muzeum teren oraz budynki byłego aresztu śledczego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego.
- 2) Dzięki temu zapewnione zostaną ochrona i możliwość eksponowania przedmiotów historycznych, a także wykonanie wystawy stałej wraz z Centrum Edukacyjnym.
- 3) Nowe Muzeum będzie jednym z najnowocześniejszych obiektów tego typu w Polsce, dzięki czemu stanowić będzie ważną atrakcję turystyczną dla odwiedzających z kraju i zagranicy. Funkcjonowanie placówki wpłynie także pozytywnie na wizerunek Polski oraz na szersze poznanie i zrozumienie powojennej historii naszego kraju na świecie.
- 4) Inwestycja będzie finansowana ze środków budżetu państwa w wysokości do 466,3 mln zł w ciągu 7 lat.

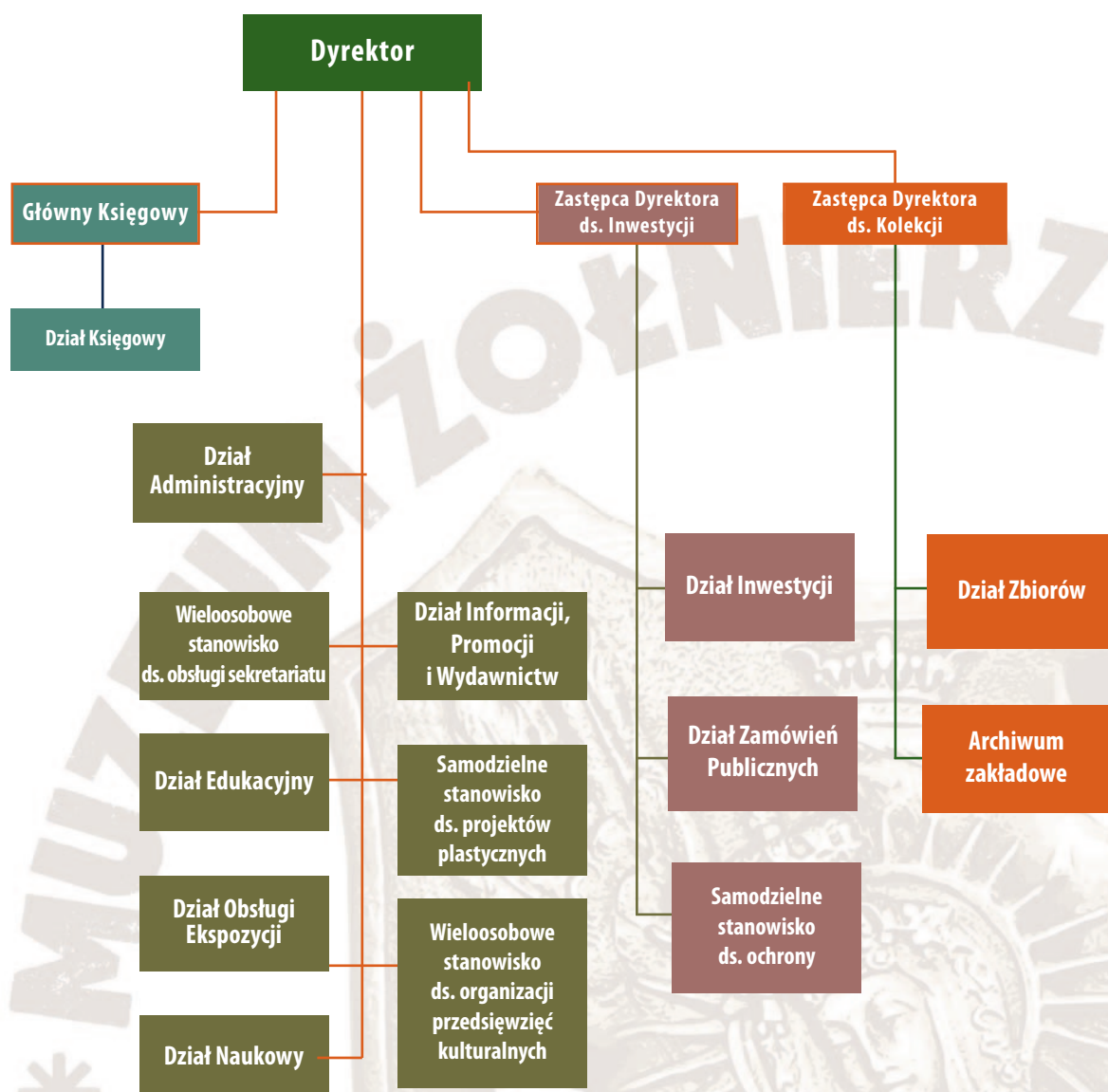
15 listopada 2023 r. prezes IPN dr Karol Nawrocki powołał na dyrektora Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) Adrianę Małgorzatę Garnik.

Od 30 marca 2023 r. obowiązywała struktura organizacyjna wprowadzona zarządzeniem nr 5/2023 z 30 marca 2023 r. dyrektora Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji). W wyniku wprowadzonej tym zarządzeniem zmiany powołano Dział Naukowy, Wieloosobowe Stanowisko ds. Organizacji Przedsięwzięć Kulturalnych, Samodzielne Stanowisko ds. Ochrony oraz Archiwum Zakładowe.

Zarządzeniem nr 9/2023 dyrektora Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) powołano Zespół Scenariuszowy Wystawy Stałej Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji). Zarządzenie weszło w życie 1 czerwca 2023 r.

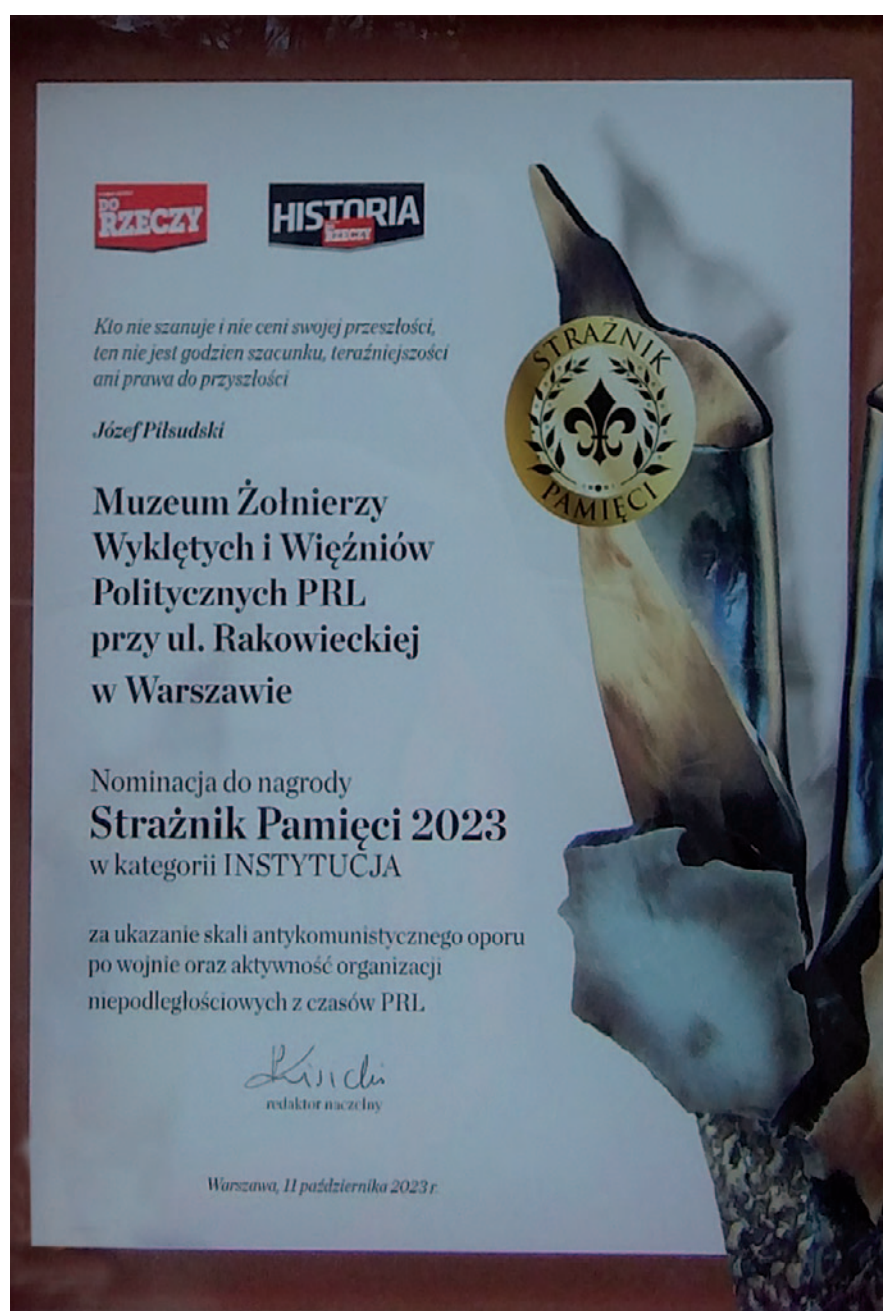

Struktura Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) wprowadzona 30 marca 2023 roku

Działalność Muzeum odnotowano w Polsce i na świecie. 11 października placówka została nominowana przez redakcję tygodnika „Do Rzeczy” do nagrody Strażnik Pamięci 2023 w kategorii „Instytucja”. Pracowników Muzeum uhonorowano licznymi medalami, odznaczeniami i nagrodami, m.in. przyznaną przez Fundację Armii Krajowej w Londynie Nagrodą im. Danuty Siedzikówny „Inki” za innowacyjne formy upamiętnienia i popularyzacji wiedzy o Żołnierzach Wyklętych, nadanym przez ministra obrony narodowej srebrnym medalem „Za zasługi dla obronności kraju”, medalem „Pro Patria” oraz pamiątkowym medalem z okazji 40-lecia Ruchu Młodzieży Niezależnej.

1. Informacja o działalności Rady Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji)

Zgodnie ze statutem Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) nadanym przez prezesa IPN Zarządzeniem nr 20/22 z 29 marca 2022 r. i zmienionym Zarządzeniem nr 48/22 z 6 grudnia 2022 r. Rada Muzeum:

„1) jest organem opiniodawczo-doradczym w zakresie wypełniania przez Muzeum jego powinności wobec zbiorów i społeczeństwa;

2) ocenia, na podstawie przedłożonego przez Dyrektora Muzeum rocznego sprawozdania z działalności, działalność Muzeum oraz opiniuje przedłożony przez Dyrektora roczny plan działalności”.

W roku sprawozdawczym odbyły się trzy posiedzenia Rady Muzeum:

- **24 stycznia** – w składzie: Patryk Jaki, Sebastian Kaleta, Jan Józef Kasprzyk, dr Maciej Korkuć, Anna Kołakowska, Mateusz Kotecki, Janusz Kotowski, Piotr Mazurek, dr hab. Piotr Niwiński, dr Piotr Oleńczak, Kajetan Rajski, Paweł Szablowski, dr Marek Szymaniak, Krzysztof Wyszowski, Małgorzata Zwiercan, a także dyrektor Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL dr hab. Filip Musiał oraz zastępca dyrektora ds. inwestycji Robert Lotycz; głosowano nad przyjęciem sprawozdania z działalności Muzeum za 2022 r. oraz nad przyjęciem programu merytorycznego na 2023 r.;
- **10 maja** – poruszano m.in. sprawę opisu planowanej inwestycji na podstawie Wieloletniego Programu Inwestycji; omówiono założenia w zakresie prac budowlanych, przeznaczenia lokali, określenia tras zwiedzania przy uwzględnieniu dostępu dla osób niepełnosprawnych;
- **24 października** – omówiono działalność Muzeum w 2023 r. i plan inwestycyjny na kolejne lata.

Spotkanie Rady Muzeum, 10 maja 2023 r. Fot. MŻWiWP PRL

Spotkanie Rady Muzeum, 24 października 2023 r. Fot. MŻWiWP PRL

Zrekonstruowana cela Łukasza Cieplińskiego
w X Pawilonie. Fot. MŻWiWP PRL

2. Działalność merytoryczna i administracyjna Muzeum

Dział Naukowy

Dział Naukowy został powołany Zarządzeniem nr 5/2023 dyrektora Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) z 30 marca 2023 r. w sprawie wprowadzenia do zastosowania zmienionego *Regulaminu organizacyjnego* w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji). Zarządzenie to wyłączyło z Działu Edukacyjnego Bibliotekę, która od tej pory podlega Działowi Naukowemu. Początkowo w dziale zatrudnieni byli jeden pracownik merytoryczny oraz jeden pracownik biblioteczny. 1 czerwca zatrudniono drugiego pracownika merytorycznego, a miesiąc później mianowano kierownika działu. Kolejni pracownicy merytoryczni napłynęli 1 sierpnia (na pół etatu) i 4 września. Od października do grudnia wspierało dział dwóch pracowników merytorycznych, którzy zaczęli opracowywać bazę więźniów politycznych okresu Polski „ludowej”. Dwóch pracowników merytorycznych jest czasowo oddelegowanych do pomocy w Zespole Scenariuszowym Wystawy Stałej, a dział stale służy pomocą merytoryczną temu zespołowi.

Do głównych działań Działu Naukowego należało zapoczątkowanie serii spotkań „Z Rakowieckiej... Seminaria naukowe z najnowszej historii Polski”, rozpoczęcie kwerendy i badań nad monografią aresztu śledczego Warszawa-Mokotów oraz opracowywanie wpisów do bazy osadzonych więźniów politycznych w okresie Polski „ludowej”. Dodatkowo odnaleziono i zabezpieczono książki z biblioteki byłego aresztu śledczego oraz rozpoczęto starania o pozyskanie materiałów do stworzenia archiwum z zasobem historycznym.

Według stanu na grudzień 2023 r. do katalogu bibliotecznego SOWA zostało wprowadzonych 1150 numerów inwentarzowych (1107 sygnatur). Aktualna liczba kont czytelniczych wynosi 30, liczba wypożyczonych książek – 127 pozycji, liczba książek zakupionych w roku sprawozdawczym – 42 pozycje.

Dodatkowo pracownicy działu współpracują z innymi działami w ramach określonych przez regulamin organizacyjny oraz w związku z organizacją różnych imprez i obchodów przez Muzeum.

Osiągnięcia pracowników Działu Naukowego

Michał Gruszczyński:

- udział w nagraniu dla TVP Warszawa o Rakowieckiej do programu Adama Struga (seria „Owszem Mazowsze”, odcinek 125) – wrzesień;
- udział wraz z dr Martą Cywińską i Jaremą Piekutowskim w spotkaniu „Wpływ polskiej myśli narodowej Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego na G.K. Chestertona” zorganizowanym przez Collegium Intermarium (prowadzenie dr Bawer Aondo-Akaa) – 10 listopada;
- udział w projekcie edukacyjnym „Zwyciężamy – Victorious” – rozmowa z Ernestem Bodziuchem na temat Rakowieckiej jako symbolu terroru – 18 grudnia;
- publikacja czterech biogramów żołnierzy związanych z podziemiem narodowym: Ignacego Oziewiczza, Otmara Wawrzakowicza, Albina Raka, Tadeusza Danilewicz w *Słowniku biograficznym polskiego obozu narodowego*, t. 5, red. K. Kawęcki, Warszawa 2023;

- kwerendy w Archiwum Głównym Akt Dawnych, Archiwum Państwowym w Warszawie i Archiwum Akt Nowych;
- udział w pracach nad scenariuszem wystawy stałej.

Renata Żukowska:

- bieżące katalogowanie w systemie SOWA książek pochodzących z darów i z kupna;
- selekcjonowanie publikacji otrzymanych w darze według kryterium ich przydatności do księgozbioru muzealnego;
- przeglądanie i weryfikacja dokumentacji bibliotecznej dotyczącej wpływów do księgozbioru – korekta dostrzeżonych błędów.

Dr Piotr Byszewski:

- współorganizacja seminarium naukowego o PPS – 6 listopada;
- udział w seminarium naukowym o stanie wojennym, prowadzenie panelu, referat *Opozycja przedsierniowa* – 12 grudnia;
- prace nad edycją źródłową „Biuletyn” – pismo organizacji „Ruch” (1969–1970) oraz artykułem *Konspiracja w PRL 1956–1970. Próba charakterystyki* przekazanym do publikacji w roczniku „Polska 1944/45–1989. Studia i Materiały”.

Dr Bartosz Kapuściak:

- organizacja i prowadzenie konferencji naukowej „Niezlomni liderzy Kościoła w czasach komunizmu. Wokół postaci kard. Wyszyńskiego i abp. Baraniaka” – 26 września;
- prowadzenie seminarium naukowego o PPS – 6 listopada;
- referat *Edycja normatywów i dokumentów Sił Zbrojnych PRL. Problemy, możliwości, wyzwania* na międzynarodowej konferencji naukowej „Przyszłość i problemy edycji źródeł do historii XX wieku” – 16–17 listopada;
- prowadzenie panelu i udział w seminarium naukowym o stanie wojennym, referat *Stan wojenny w dokumentach Wojskowej Służby Wewnętrznej* – 12 grudnia;
- prace nad monografią *Więzenie Karno-Śledcze Warszawa-Mokotów*;
- udział w Centralnym Projekcie Badawczym IPN „»Ludowe« Wojsko Polskie jako element aparatu represji” i współprzygotowanie rozdziałów monografii dotyczącej Sił Zbrojnych PRL;
- udział w Centralnym Projekcie Badawczym IPN „Struktury i metody działania aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1989/90”
- udział w pracach redakcji periodyku naukowego „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989”;
- prace naukowe: *Wojskowa Służba Wewnętrzna w latach 1957–1968*, Katowice–Warszawa 2024 (po recenzjach, w druku); *Bóg, Honor, Ojczyzna?, t. 1: Imponderabilia w wojsku i służbach specjalnych II Rzeczypospolitej*, red. B. Kapuściak, Katowice–Warszawa 2024 (po recenzjach); *Bóg, Honor, Ojczyzna?, t. 2: Imponderabilia w wojsku i aparacie bezpieczeństwa Polski »ludowej«*, red. B. Kapuściak, Katowice–Warszawa 2024 (po recenzjach);

- praca w przygotowaniu: „*Intelligence work cannot wait*”. Wywiad wojskowy PRL w Stanach Zjednoczonych we wspomnieniach płk. Pawła Monata, oprac. B. Kapuściak;
- kwerendy w Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Archiwum Ośrodka KARTA, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Centralnym Archiwum Wojskowym WBH;
- konsultacje merytoryczne do filmu *Rakowiecka 37* w reżyserii Pawła Woldana;
- konsultacje w sprawie zmian regulaminu organizacyjnego Muzeum;
- konsultacje i opinie dotyczące wystawy stałej;
- opinie merytoryczne dotyczące maszynopisów publikacji naukowych i wspomnień nadsyłanych do Muzeum.

Paweł Sztama:

- udział w audycji Polskiego Radia „Historyczne Wydarzenie Tygodnia” na temat Julii Brystiger;
- udział w audycji Polskiego Radia „Historyczne Wydarzenie Tygodnia” na temat Heleny Wolińskiej;
- kwerenda w Archiwum Akt Nowych, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Centralnym Archiwum Wojskowym WBH;
- prace nad artykułem *Jan Matejczuk – śledczy Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego z obozu w Trawnikach*, doktoratem *Pułkownik Józef Różański i kadra kierownicza pionu śledczego Resortu/Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego*, biogramami Adama Humera i Józefa Różańskiego oraz redakcją pracy zbiorowej dotyczącej tzw. komisji Mazura;
- udział w pracach nad scenariuszem wystawy stałej.

Uczestnicy seminarium naukowego o Polskiej Partii Socjalistycznej, 6 listopada 2023 r. Fot. MŻWiWP PRL

Z Rakowieckiej...

Seminaria naukowe z najnowszej historii Polski

Polska Partia Socjalistyczna

6 listopada 2023 godz. 17.00 WSTĘP WOLNY

**MUZEUM ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH I WIĘŹNIÓW POLITYCZNYCH PRL
RAKOWIECKA 37, WARSZAWA**

Dr Barbara Świtalska-Starzeńska:

- współorganizacja seminarium naukowego o PPS – 6 listopada;
- koordynacja i opieka nad członkami grupy Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia (*Platform of European Memory and Conscience*) podczas ich pobytu w MŻWiWP PRL – 6 grudnia;
- wywiad w języku angielskim o żołnierzach podziemia niepodległościowego dla Jamesa Bartholomew, dyrektora Museum of Communist Terror w Londynie – 7 grudnia;
- przygotowanie i prowadzenie panelu oraz udział w seminarium naukowym o stanie wojennym, referat *Działania bp. Czesława Domina, przewodniczącego Komisji Charytatywnej Episkopatu Polski, w stanie wojennym 1981–1983* – 12 grudnia;
- kwerendy w Archiwum Głównym Akt Dawnych, Archiwum Państwowym w Warszawie, Zakładzie Rękopisów Biblioteki Narodowej;
- przygotowywanie hasła *Narodowcy w KL Auschwitz-Birkenau* do *Encyklopedii ruchu narodowego*, red. K. Kawęcki (2024);
- prace nad podrozdziałami do monografii *Więzienie Karno-Śledcze Warszawa-Mokotów* zatytułowanymi *Więzienie mokotowskie w okresie II Rzeczypospolitej Polskiej* oraz *Więzienie mokotowskie podczas II wojny światowej*;
- wsparcie merytoryczne przy tworzeniu wystawy stałej.

Dr Grzegorz Wołk:

- wpisy do bazy osadzonych: 60 osób (jedna z podwójnym pobytem w AŚ Mokotów);
- w druku: „*Potencjalne ognisko niezadowolenia w przypadku przyszłych kłopotów*”. *Polska opozycja w raportach brytyjskich dyplomatów z lat 1976–1980*, „Wolność i Solidarność” 2023, nr 14;
- konsultacja merytoryczna wystawy czasowej przygotowanej w związku z rocznicą wprowadzenia stanu wojennego.

Krzysztof Pięciak:

- objazd z zastępcą dyrektora MŻWiWP PRL Jackiem Pawłowiczem po miejscach związanych z działalnością podziemia antykomunistycznego w Małopolsce – 6 grudnia;
- przygotowanie 174 rekordów do bazy osadzonych;
- kwerenda bibliograficzna dotycząca działalności Wojskowych Sądów Rejonowych do wystawy stałej.

70. rocznica aresztowania kard. Stefana Wyszyńskiego i abp. Antoniego Baraniaka

25-26 września 2023
**NIEZŁOMNI
LIDERZY
KOŚCIOŁA**

25 września 2023, godz. 19.00

**Msza Święta pod przewodnictwem
abp. Marka Jędraszewskiego**

26 września 2023, godz. 14.00

**Konferencja naukowa
*Niezłomni liderzy Kościoła
w czasach komunizmu.
Wokół postaci kard. Wyszyńskiego
i abp. Baraniaka***

**MUZEUM ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH
I WIĘZNIÓW POLITYCZNYCH PRL
RAKOWIECKA 37, WARSZAWA**

W S T Ę P   W O L N Y

foto: Robert von Benjamin

Dział Edukacyjny

1. Działania edukacyjne i popularyzatorskie

W roku sprawozdawczym zorganizowano:

- 17 debat i spotkań z historykami oraz świadkami historii,
- 16 koncertów i spektakli muzycznych związanych z wydarzeniami historycznymi,
- 13 lekcji muzealnych i warsztatów,
- 7 notacji historycznych,
- 4 uroczystości związane z rocznicami historycznymi,
- 2 konferencje edukacyjne,
- 3 inscenizacje historyczne,
- 2 pokazy filmów historycznych,
- 1 grę miejską,
- 1 wystawę czasową w budynkach Muzeum.

Dział prowadził działalność edukacyjną zarówno dla młodzieży, jak i dorosłych. Po reorganizacji Muzeum i zatrudnieniu nowych pracowników (po 30 marca) zintensyfikowano prace. Zrealizowano wymienione poniżej zadania:

■ **Cykl spotkań z ciekawymi ludźmi lub świadkami historii „Widzenie na Rakowieckiej” – styczeń-grudzień**

Cykl, którego celem jest popularyzacja historii, był prowadzony do czerwca przez Michała Gruszczyńskiego, a od września przez Tadeusza Płużańskiego i Lidię Ujazdowską. Gośćmi „Widzeń na Rakowieckiej” byli: Adam Strug (25 stycznia), Romuald Szeremietiew (16 lutego), Teresa Królikowska-Avis (29 marca), Krzysztof Wyszkowski (11 maja), Krzysztof Bukowski (30 maja), Andrzej Czuma (18 września), Marek Franczak (19 października), Andrzej Stryjewski (23 listopada), Antoni Macierewicz, Piotr Naimski i Justyna Błazejowska (11 grudnia). Od grudnia 2023 r. „Widzenie na Rakowieckiej” jest objęte patronatem Polskiej Agencji Prasowej.

■ **Cykl debat „Kulisy walki z komuną” – marzec-grudzień**

Cykl debat z udziałem historyków, prowadzony przez Marcina Wikłę, towarzyszył rocznicom ważnych wydarzeń związanych z oporem przeciwko komunizmowi. Debaty nagrywała i transmitowała IPNtv. Dotyczyły one: 45. rocznicy rozpoczęcia działalności Towarzystwa Kursów Naukowych (18 stycznia, dr Tomasz Kozłowski i dr Grzegorz Waligóra), 45. rocznicy powołania Wolnych

Związków Zawodowych Śląska i Wybrzeża (20 lutego, dr hab. Sławomir Cenckiewicz i dr Jarosław Neja), 55. rocznicy Marca '68 (7 marca, prof. Włodzimierz Suleja i dr Paweł Sasanka), 35. rocznicy „wiosny Solidarności” – strajków w kwietniu i maju 1988 r. (25 kwietnia, prof. Antoni Dudek, dr hab. Cecylia Kuta), 40. rocznicy drugiej pielgrzymki Jana Pawła II do Polski (15 czerwca, dr hab. Rafał Łatka, Jacek Pawłowicz), 55. rocznicy samospalenia Ryszarda Siwca (7 września, dr Maciej Korkuć, dr Paweł Ukielski), 35. rocznicy powołania Komitetu Obywatelskiego (15 grudnia, prof. Krzysztof Brzechczyn, dr Grzegorz Wołk).

■ **Konferencja edukacyjna „Żołnierze Wyklęci. Komplementarność środków nauczania szansą współczesnego nauczyciela historii” – 27 lutego**

Konferencja dla nauczycieli i pracowników oświaty zorganizowana we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji pod patronatem ministra edukacji i nauki. Słowo wstępne wygłosili dyrektor MŻWiWP PRL dr hab. Filip Musiał oraz dyrektor ORE Tomasz Madej; w imieniu ministra edukacji i nauki głos zabrał Sławomir Adamiec, dyrektor generalny w MEiN; prelekcje wygłosili: dr hab. Filip Musiał, dr Piotr Kaliszewski (Uniwersytet Warszawski) oraz Michał Gruszczyński i Maria Bogusz (pracownicy Działu Edukacyjnego). Uczestnicy konferencji złożyli hołd bohaterom pod Ścianą Śmierci oraz zwiedzili Muzeum.

■ **Konferencja edukacyjna „Witold Pilecki inspiracją do wychowania przyszłych pokoleń Polaków” – 24 maja**

Konferencja dla nauczycieli zorganizowana we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji. Po uroczystym złożeniu kwiatów pod Ścianą Śmierci konferencję otworzyli dyrektor ORE Tomasz Madej oraz dyrektor MŻWiWP PRL dr hab. Filip Musiał; prelekcje wygłosili: Jarosław Wróblewski, Jacek Pawłowicz, Maciej Nowak-Kreyer oraz Barbara Pamrów (IPN). Konferencji towarzyszyła projekcja filmu „Rotmistrz Pilecki” w reżyserii Miłosza Kosińskiego.

■ Koncerty edukacyjne – lipiec-grudzień

Koncert edukacyjny to wykład bogato ilustrowany piosenkami związanymi z jego tematyką. W roku sprawozdawczym odbyły się koncerty: *Powstańcy Wyklęci* (29 lipca, z udziałem zespołu muzycznego Kapela Sztajer; wykład o powstańcach warszawskich – czynnych antykomunistach prześladowanych po 1944 r. wygłosił przewodnik Muzeum Daniel Stępień oraz członkowie zespołu), *Zakazana niepodległość* (8 listopada, z udziałem Huberta „Kargena” Bojarskiego; wykład o tradycjach święta 11 listopada oraz jego obchodach w czasach tzw. Polski Ludowej wygłosił wykonawca), *Zrozumieć bardów Solidarności* (11 grudnia z udziałem Leszka Czajkowskiego i Dominiki Świątek-Czajkowskiej; wykład o kontekście powstawania oraz ukrytym przekazie piosenek opozycji antykomunistycznej w czasach PRL wygłosił wykonawca i świadek historii Leszek Czajkowski).

Koncert powstańczych piosenek w wykonaniu Kapeli Sztajer, 29 lipca 2023 r. Fot. MŻWiWP PRL

■ XVIII Rajd Szlakami Żołnierzy Wyklętych mjr. Józefa Kurasia „Ognia” – 4–6 października

Dział Edukacyjny współorganizował wraz z Oddziałem IPN Kraków rajd terenowy dla młodzieży; jego uczestnicy poznawali historię i warunki działalności żołnierzy „Ognia” w Gorcach w latach 1945–1946.

■ Lekcje muzealne – od października

Lekcje muzealne były przygotowywane od kwietnia, zaczęły się odbywać jesienią w Muzeum lub w szkołach warszawskich. Realizowano podstawę programową dotyczącą edukacji o działaniach i strukturze polskiego podziemia antykomunistycznego po II wojnie światowej. Celem było edukowanie młodzieży poprzez ukazywanie związków przyczynowo-skutkowych wydarzeń w latach 1939–1989, zgodnie z założeniem, że poznanie fenomenu Polskiego Państwa Podziemnego pozwala łatwiej zrozumieć motywację i działania żołnierzy Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, Narodowych Sił Zbrojnych, Narodowego Zjednoczenia Wojskowego oraz wielu mniejszych organizacji antykomunistycznych i niepodległościowych.

Lekcja trwa dwie godziny. Najpierw odbywają się prezentacja slajdów oraz warsztaty – uczestnicy wykazują się różnego rodzaju umiejętnościami intelektualno-techniczno-manualnymi, w zależności od wyznaczonego im przez edukatora zadania; druga godzina poświęcona jest zwiedzaniu Muzeum – edukator zadaje uczniom pytania związane z wystawą.

W roku sprawozdawczym w Muzeum odbyło się 11 lekcji, w których wzięło udział 261 uczniów, a także lekcja wyjazdowa w warszawskim Technikum Elektronicznym nr 3 im. Żołnierzy Armii Krajowej „Żywiciel”.

■ Inauguracja VII mazowieckiej edycji projektu „Łączka i inne miejsca poszukiwań” – 25 października

We współpracy z Centralnym Przystankiem Historia IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie dział zorganizował spotkanie z młodzieżą, podczas którego zainaugurowano VII mazowiecką edycję projektu „Łączka i inne miejsca poszukiwań”.

■ Gra miejska „Raport z Rakowieckiej” – 26 października

Gra była poświęcona historii Żołnierzy Wyklętych w latach 1945–1956. Wzięli w niej udział uczniowie Zespołu Państwowych Szkół Muzycznych nr 4 w Warszawie, którzy wcielili się w członków podziemnego wywiadu, mających zdobyć informacje o więzionych członkach podziemia niepodległościowego oraz warunkach, w jakich są przetrzymywani. Uczniowie zapoznawali się z dokumentami na temat więzienia mokotowskiego, rozwiązywali zagadki logiczne, a także wywoływali zdjęcia w ciemni.

Gra edukacyjna w Muzeum, 26 października 2023 r. Fot. MŻWiWP PRL

2. Uroczystości rocznicowe i wydarzenia kulturalne

Dział organizował i współorganizował wymienione poniżej uroczystości i wydarzenia kulturalne zarówno w placówce oraz na przyległym do niej terenie, jak i poza nią.

■ Obchody 160. rocznicy wybuchu powstania styczniowego – 21 stycznia

Doktor Kazimierz Krajewski wygłosił wykład o historycznych oraz ideowych związkach powstańców styczniowych i Żołnierzy Wyklętych, następnie odbył się koncert *Czarka Traugutta* – Jacek Kowalski i towarzyszący mu muzycy wykonali pieśni historyczne i o tematyce historycznej związane z powstaniem styczniowym.

■ Zapora. Nigdy się nie poddam – koncert galowy w hołdzie Żołnierzom Wyklętym – 20 lutego

Widowisko muzyczno-multimedialne z udziałem publiczności złożone z piosenek do słów Jerzego Łysińskiego, które wykonali Janusz Radek, Staszek Plewniak, Kasia Moś, Izabela Szafrąńska oraz finaliści Ogólnopolskiego Festiwalu Piosenki Niezłomnej i Niepodległej im. Henryka Rasiewicza „Kima”. Ilustracją widowiska były sceny filmowe z udziałem Dariusza Wieteski w roli mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapory” zrealizowane w Muzeum oraz materiały archiwalne. Widowisko zostało wyemitowane 1 marca na antenie TVP 3.

■ Obchody 70. rocznicy śmierci gen. Augusta Fieldorfa „Nila” – 23–24 lutego

23 lutego, w przeddzień rocznicy stracenia gen. Fieldorfa „Nila”, w Muzeum wystawiono spektakl edukacyjny *Nil – historia bohatera* w reżyserii Wojciecha Rybakowskiego, złożony z utworów muzycznych przeplatanych krótkimi nagraniami aktorów cytujących m.in. żonę i córkę gen. Fieldorfa oraz jego towarzyszy broni.

24 lutego zorganizowano dwuczęściowe obchody rocznicowe – w godzinach przedpołudniowych w Muzeum, w godzinach wieczornych w warszawskim ośrodku kultury Terminal Kultury Gocław.

Pierwsza część obchodów pod tablicą ku czci zamordowanych w więzieniu mokotowskim na murze Muzeum miała charakter państwowy – odczytano list prezydenta RP Andrzeja Dudy, marszałek Sejmu Elżbieta Witek, przemawiali m.in. dr hab. Krzysztof Szwagrzyk, minister Jan Józef Kasprzyk, a następnie złożono kwiaty – pod tablicą i w prawdopodobnym miejscu stracenia gen. „Nila”, w suterenie budynku nr 1 przy ul. Rakowieckiej 37, gdzie odnaleziono szczątki szubienicy.

Podczas drugiej części obchodów Leszek Czajkowski dał koncert *Nie proś ich o łaskę...* złożony z piosenek ilustrujących życie gen. „Nila”, po czym nastąpiło premierowe wykonanie utworu *Nil* przez zespół rockowy Stare Dziady.

■ **Obchody Narodowego Dnia Żołnierzy Wyklętych – 1 marca i XI edycja biegu „Tropem Wilczym” – 5 marca**

Obchody rozpoczęły się 1 marca rano złożeniem kwiatów pod tablicą upamiętniającą członków IV Zarządu Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” – ppłk. Łukasza Cieplińskiego i jego współpracowników straconych w więzieniu mokotowskim 1 marca 1951 r. Wśród składających wieńce byli premier Mateusz Morawiecki oraz marszałek Sejmu Elżbieta Witek. Następnie uroczyste otwarto zrekonstruowaną na podstawie wspomnień celę, w której więziono Łukasza Cieplińskiego. W godzinach 11.00–18.00 trwał dzień otwarty Muzeum; można było zwiedzać miejsca związane z WiN, m.in. odtworzony pokój śledczy w Pawilonie X, oraz obejrzeć wystawę „Niezlomni patroni polskiej armii” prezentowaną w Pawilonie X.

Wieczorem odprawiono mszę św. w intencji żołnierzy podziemia niepodległościowego. O 20.00, w godzinę stracenia członków IV Zarządu WiN, uczczono ich pamięć pod Ścianą Śmierci.

5 marca odbyła się XI edycja Biegu Tropem Wilczym w warszawskim Forcie Bema. Towarzyszyła mu rekonstrukcja historyczna poświęcona akcji z 1 kwietnia 1948 r., podczas której oddział Zygmunta Jezierskiego „Orła” odbił czterech żołnierzy podziemia przewożonych do Warszawy.

■ **Spektakl *Zapora. Nigdy się nie poddamy* – 9 marca**

Teatralna opowieść w reżyserii Marcina Wąsowskiego o grupie aktorów pracujących nad premierą sztuki o Hieronimie Dekutowskim „Zaporze”, będąca mostem między historią a współczesnością. Spektaklowi towarzyszyły współczesne aranżacje przedwojennych szlagierów i piosenek partyzanckich.

■ **Cykl recitali pianistycznych „Chopin na Rakowieckiej” – marzec–grudzień**

Cykl koncertów pianistycznych zorganizowany we współpracy z Polskim Radiem „Chopin” oraz firmą Yamaha, emitowanych na żywo w Polskim Radiu. Światowej sławy polscy pianiści wykonywali w świetlicy Muzeum utwory Fryderyka Chopina oraz innych kompozytorów. Wystąpili: Beata Bilińska (18 marca), Konrad Skolarski i Maciej Wota (22 kwietnia), Marek Szlezer (20 maja), Mateusz Dubiel (17 czerwca), Joanna Ławrynówicz (16 września), Aleksandra Hortensja Dąbek (21 października), Piotr Łatoszyński (18 listopada), Michał Drewnowski (16 grudnia).

Recital z cyklu „Chopin na Rakowieckiej” w wykonaniu Aleksandry Hortensji Dąbek, 21 października 2023 r. Fot. MŻWiWP PRL

MUZEUM ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH I WIĘŹNIÓW POLITYCZNYCH PRL, RAKOWIECKA 37, WARSZAWA

Chopin na Rakowieckiej

Cykl recitali pianistycznych

Koncert inauguracyjny

18 MARCA 2023

godz. **17.00**

prof. **Konrad Skolarski**
Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie

prof. **Beata Bilińska**
Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego
w Katowicach

WSTĘP z ZAPROSZENIAMI

■ **Noc Muzeów – 13 maja**

Podczas Nocy Muzeów edukatorzy działu występowali w roli dodatkowych przewodników oraz pomagali w obsłudze wydarzenia.

■ **75. rocznica śmierci rotmistrza Witolda Pileckiego – 25 maja**

Dział zorganizował koncert muzyki kameralnej *Nieugięty, Niezłomny, Niepokonany* w wykonaniu zespołu Boarte Piano Trio, złożonego z trzech wybitnych polskich muzyków klasycznych o międzynarodowej sławie: Konrada Skolarskiego, Jarosława Nadrzyckiego i Karola Marianowskiego. Wieczorną część obchodów – a więc koncert *Nieugięty, Niezłomny, Niepokonany*, a także koncert Orkiestry Reprezentacyjnej Wojsk Obrony Terytorialnej – prowadził pracownik działu Tadeusz Płużański.

Na podstawie zebranych wspomnień i fotografii archiwalnych zespół Działu Edukacyjnego podjął się odtworzenia oryginalnego wyglądu celi więziennej nr 37 w pawilonie X wraz z wyposażeniem.

■ **Spotkanie wokół książki Romualda Rzeszutka *Chcieli nas zakopać! Nie wiedzieli, że jesteśmy ziarnem...* – 2 października**

Romuald Rzeszutek, działacz patriotyczny i historyk, opowiedział o swojej działalności społeczno-patriotycznej oraz kulisach budowy największego w Polsce pomnika Żołnierzy Wyklętych, znajdującego się w Mielcu; spotkanie poprowadził Tadeusz Płużański.

■ **Wystawa „Ślad pamięciowy” – 18 października – 18 listopada**

Dział zaaranżował ekspozycję, zorganizował wernisaż, a następnie sprawował opiekę nad multimedialną wystawą autorstwa prof. Izabeli Łapińskiej, poświęconą okrutnie represjonowanym w czasach stalinowskich licealistom z organizacji antykomunistycznych Związek Białej Tarczy i Huragan. Tytułowy „ślad pamięciowy” to ślad makabrycznych przeżyć pozostawiony w umysłach więźniów okresu stalinowskiego. W otwarciu wystawy wzięli udział więźni łódzkiej bezpieki Andrzej Szletyński, prezes Zarządu Głównego stowarzyszenia „Jaworzniacy” Jerzy Pruszyński i historyk Oddziału IPN Łódź Joanna Żelazko; całość poprowadził Tadeusz Płużański.

■ **42. rocznica wprowadzenia stanu wojennego, uroczystości w hołdzie ofiarom – 11 i 13 grudnia**

11 i 13 grudnia dział współorganizował muzealne obchody upamiętniające 42. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego oraz jego ofiary.

11 grudnia zorganizowano koncert edukacyjny Leszka Czajkowskiego i Dominiki Świątek-Czajkowskiej *Zrozumieć bardów Solidarności*; projekcję filmu *Janek z kopalni „Wujek” – górnik z Koszalina* w reżyserii Marcina Maślanki i Arkadiusza Patera, połączoną ze spotkaniem z jednym z twórców filmu Marcelem Bronowickim, oraz spotkanie z cyklu „Widzenie na Rakowieckiej” z udziałem Antoniego Macierewicza.

13 grudnia dział przedstawił dioramę historyczną *Grudzień '81*, podczas której umundurowani rekonstruktorzy w otoczeniu pojazdów wojskowych i milicyjnych z lat osiemdziesiątych odtworzyli atmosferę grozy warszawskich ulic z okresu stanu wojennego. W dawnym Pawilonie XI edukatorzy przeprowadzili kilkugodzinne warsztaty dla dorosłych i młodzieży poświęcone inwigilacji polskiego społeczeństwa przez komunistyczny aparat bezpieczeństwa. O godzinie 15.00 odbył się koncert Leszka Czajkowskiego.

3. Notacje historyczne

W maju dział przystąpił do sporządzania notacji historycznych, które znajdą się w planowanym archiwum historii mówionej, będą także służyć celom edukacyjnym, m.in. jako ilustracja wystawy stałej.

W roku sprawozdawczym powstały notacje z udziałem następujących osób: Janusza Kenica (działacza opozycji demokratycznej, członka organizacji „Ruch”, więzionego przy Rakowieckiej), Włodzimierza Pajdowskiego (żołnierza AK, podkomendnego Hieronima Dekutowskiego „Zapory”), Edwina Klessy (działacza Solidarności, internowanego, autora wystawy „Znaczki Polski Podziemnej 1981–1989”), Marcela Bronowickiego (przedstawiciela młodego pokolenia, potomka Żołnierza Wyklętego Józefa Kozłowskiego „Lasa”), Antoniny Komorowskiej (działaczki opozycji demokratycznej, więzionej przy Rakowieckiej), Karola Teligi (działacza opozycji demokratycznej, więzionego przy Rakowieckiej w 1968 r.) oraz Andrzeja Szletyńskiego (współzałożyciela Związku Białej Tarczy, więźnia okresu stalinowskiego).

4. Projekt wolontariatu i „Collegium Łukasza Cieplińskiego”

Po wprowadzeniu nowego regulaminu organizacyjnego Muzeum, w kwietniu 2023 r., wolontariat muzealny został przekazany pod opiekę Wieloosobowego Stanowiska ds. Organizacji Przedsięwzięć Kulturalnych, a w listopadzie powrócił do Działu Edukacyjnego. W Muzeum pracowało 7 wolontariuszy, do końca roku udało się zaangażować kilka kolejnych osób. Współpracowali oni z Muzeum przy organizacji kolejnych koncertów z cyklu „Chopin na Rakowieckiej” oraz spotkań z cyklu „Widzenie na Rakowieckiej”, pomagali w przygotowaniach uroczystości rocznicowych poświęconych ofiarom stanu wojennego i przy tworzeniu muzealnych baz danych, a także porządkowaniu muzealnej biblioteki.

„Collegium Łukasza Cieplińskiego” jest połączeniem programu szkoleniowego, edukacji historycznej oraz wolontariatu dla młodzieży i studentów. Składa się z trzech głównych elementów: dwóch zjazdów szkoleniowych oraz długofalowej współpracy Muzeum z grupą młodzieży, która realizuje własne projekty historyczne zgodne z misją i materiałami placówki. Po realizacji całej edycji projektu młodzież ma możliwość dalszej współpracy z Muzeum, w której wykorzysta nabytą wiedzę i umiejętności.

W roku sprawozdawczym odbyła się pilotażowa I edycja edukacyjnego projektu szkoleniowego dla młodzieży. W wyniku rekrutacji wyłoniono 8 uczestników: licealistów i studentów. Wzięli oni udział w trzydniowym wyjeździe szkoleniowym 29 września – 1 października, podczas którego uczestniczyli w warsztatach historycznych i projektowych, zapoznali się z pracą Muzeum oraz włączyli się w przygotowywanie gry miejskiej „Raport z Rakowieckiej”.

Otwarcie pilotażowej I edycji edukacyjnego projektu szkoleniowego „Collegium Łukasza Cieplińskiego”, 29 września 2023 r.
Fot. MŻWiWP PRL

**Collegium
Łukasza
Cieplińskiego**

MUZEUM ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH
I WIEŹNIÓW POLITYCZNYCH PRL
WARSZAWA, RAKOWIECKA 37

www.muzeumrakowiecka37.pl

5. Aktywność merytoryczna pracowników Działu Edukacyjnego

W lutym kierownik Działu Edukacyjnego wziął udział w seminarium „Żmudzin – życiorys niepospolity. O niezwyklej postaci mjr. Bolesława Kontryma, cichociemnego” zorganizowanym przez Biuro Edukacji Historycznej – Muzeum Policji Komendy Głównej Policji. W tym samym miesiącu pracownicy działu uczestniczyli w radiowej debacie Jak nie przegrać walki o pamięć w programie „Nocne Światła” w Radiu Plus.

W maju kierownik działu opowiadał o Muzeum w programie „Warszawski Dzień” w TVP 3.

Pracownicy działu pełnili funkcje wewnętrznych konsultantów przy rekonstrukcji celi Łukasza Cieplińskiego oraz ściśle współpracowali jako konsultanci z Zespołem Scenariuszowym Wystawy Stałej; współorganizowali także spotkanie konsultacyjne z opozycjonistami dotyczące tejże wystawy (15 lipca).

W sierpniu przygotowali i wydali ulotkę z okazji 43. rocznicy zawarcia porozumień sierpniowych, którą następnie rozdawali w Warszawie oraz w samym Muzeum.

We wrześniu i październiku uczestniczyli w naradach programowych Muzeum.

W październiku przedstawiciel działu brał udział w kolaudacji filmu dokumentalnego *Rakowiecka 37* w reżyserii Pawła Woldana.

Edukator działu uczestniczył 15 listopada w warsztatach IPN „Czego szukamy w archiwach?” z cyklu „Łączka i inne miejsca poszukiwań”.

Od grudnia dział prowadzi wewnętrzne seminaria na temat edukacji, pedagogiki i andragogiki.

6. Współpraca z instytucjami zewnętrznymi

Dział Edukacyjny współpracował przede wszystkim z Instytutem Pamięci Narodowej jako organizatorem Muzeum, w tym z Biurem Przystanków Historia. W kwietniu pracownicy wzięli udział w obsłudze gości Kongresu Pamięci Narodowej, w lutym współorganizowali widowisko Zapora. Nigdy się nie poddam, we wrześniu – XVIII Rajd Szlakami Żołnierzy Wyklętych mjr. Józefa Kurasia „Ognia”, a w październiku – inaugurację mazowieckiego projektu „Łączka i inne miejsca poszukiwań” na terenie Muzeum.

Dział kontynuował współorganizowanie konferencji edukacyjnych wraz z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji, a także rozpoczętą w 2022 r. współpracę z PTTK, co zaowocowało podpisaniem w maju umowy między Muzeum a Klubem PTTK „Varsovia” umożliwiającej korzystanie z zasobów wiedzy Klubu do działań edukacyjnych Muzeum. Kierownik Działu Edukacyjnego wziął udział jako reprezentant Muzeum we współorganizowanych przez Klub PTTK „Varsovia” lokalnych uroczystościach związanych z Powstaniem Warszawskim w Pęcicach 30 lipca i 2 października.

Dzięki współpracy działu z miesięcznikiem „Polska Zbrojna” w numerze 3 magazynu ukazał się artykuł o wystawie Muzeum poświęconej Żołnierzom Wyklętym – patronom współczesnych jednostek Wojska Polskiego.

Kierownik działu reprezentował Muzeum podczas uroczystości państwowych, miejskich i resortowych, m.in. obchodów 81. rocznicy przekształcenia ZWZ w AK (14 lutego), 79. rocznicy rozpoczęcia polskiego szturmu na Monte Cassino (11 maja), centralnych obchodów Święta Policji (24 lipca), 84. rocznicy agresji ZSRS na Polskę (17 września), miejskich uroczystości związanych z 84. rocznicą utworzenia Polskiego Państwa Podziemnego (27 września).

7. Zwiedzanie Muzeum

Do czasu reorganizacji Muzeum w marcu Dział Edukacyjny odpowiadał za oprowadzanie odwiedzających placówkę. Statystyki oprowadzania za ten okres przejął wyłoniony z Działu Edukacji nowy Dział Obsługi Ekspozycji i włączył do statystyki rocznej za rok sprawozdawczy. Zapoznać się można z nimi w części sprawozdania poświęconej Działowi Obsługi Ekspozycji.

Od stycznia do kwietnia 2023 r. Dział Edukacyjny udoskonalił system oprowadzania, ułatwiając chętnym dostęp do rozstawionych na terenie placówki wystaw czasowych, oraz wprowadził zwiedzanie Cmentarza Wojskowego na Powązkach śladami Żołnierzy Wyklętych z przewodnikiem z Muzeum. Siłami działu zostało także umożliwione nocne zwiedzanie Muzeum 31 marca.

Już po reorganizacji Muzeum pracownicy Działu Edukacyjnego wspomagali Dział Obsługi Ekspozycji jako doraźni przewodnicy, szczególnie podczas wizyt uczestników organizowanego przez IPN Kongresu Pamięci Narodowej 13–15 kwietnia.

Dział Obsługi Ekspozycji

Dział Obsługi Ekspozycji został utworzony na podstawie Zarządzenia nr 5/2023 dyrektora Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) z dnia 30 marca 2023 r. w sprawie wprowadzenia do stosowania zmienionego Regulaminu organizacyjnego w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji). Tym samym nowo powołany dział przejął obowiązki Sekcji Obsługi Ekspozycji istniejącej wcześniej w ramach Działu Edukacyjnego. Ze względu na charakter obiektów i ekspozycji zwiedzanie – zawsze darmowe – może odbywać się tylko z przewodnikiem Muzeum.

1. Orowadzanie zwiedzających

Dział Obsługi Ekspozycji oferował w roku sprawozdawczym:

- standardowe oprowadzanie – miejsca egzekucji, Pawilon X, podziemia Pawilonu Śledczego, wystawa „Z kolekcji Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL” (główny hol);
- zwiedzanie innych wystaw stałych Muzeum: „Baraniak. 145 przesłuchań na Rakowieckiej”, „Solidarność Walcząca”, „Pluskwy w hotelu, cień na ulicy. Tajne techniki PRL-owskiej bezpieki”;
- zwiedzane wystaw czasowych znajdujących się w Muzeum;
- spacer śladami por. Edmunda Bukowskiego „Zbyszka” – z reguły raz w miesiącu; syn Edmunda Bukowskiego przedstawia gościom losy ojca i innych członków rodziny więzionych przez reżim komunistyczny m.in. przy Rakowieckiej;
- Noc Muzeów – standardowe oprowadzanie połączone z wystawą pojazdów z zasobów Muzeum oraz akcją „Namioty Wyklętych” prowadzoną przez Stowarzyszenie Studentów dla Rzeczypospolitej;
- nocne zwiedzanie Rakowieckiej – standardowe zwiedzanie w godzinach wieczornych i nocnych przy wyłączonych światłach;
- „Spacer po Powązkach Wojskowych” – autorski pomysł Elizy Pelc, która podczas spaceru pokazuje groby (również symboliczne) m.in. żołnierzy Armii Krajowej oraz działaczy Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, zwłaszcza tych, którzy byli więzieni, torturowani i zabijani w więzieniu przy Rakowieckiej. Z racji warunków atmosferycznych spacer odbywają się od kwietnia/maja do września/października.

2. Zwiedzanie

Głównym zadaniem realizowanym przez Dział Obsługi Ekspozycji jest organizacja i przeprowadzanie zwiedzania. W celu monitorowania liczby osób, które odwiedziły Muzeum, prowadzony jest spis wycieczek. W ramach realizowanego w budżecie zadaniowym działania 9.1.1.2. ustalono, że od 1 stycznia do 31 grudnia 2023 r. miernik roczny będzie wynosił 700 grup wycieczkowych. Tym samym dział przejął prowadzenie ewidencji zwiedzających od Działu Edukacyjnego. W kolejnych miesiącach realizacja miernika wyglądała jak poniżej.

- **Styczeń** – 969 osób w 84 wycieczkach.
- **Luty** – 1073 osoby w 86 grupach.
- **Marzec** – 2098 osób w 105 grupach. W tym miesiącu po raz pierwszy w historii muzeum udało się przekroczyć liczbę 2 tys. osób w skali miesiąca przy rekordowej liczbie grup (105). Wiązało się to przede wszystkim ze zwiększonym zainteresowaniem w związku z Narodowym Dniem Pamięci Żołnierzy Wyklętych, zwłaszcza że tego dnia główny program informacyjny Telewizji Polskiej, „Wiadomości”, poświęcił ok. 60 proc. czasu na omówienie tego święta oraz szeroko rozumianej problematyki podziemia niepodległościowego i komunistycznego aparatu represji, ze szczególnym uwzględnieniem więzienia mokotowskiego. Dane Nielsen Media wskazują, że w marcu „Wiadomości” w TVP i TVP Info śledziło 2,57 mln widzów. Również w tym miesiącu odbył się spacer śladami por. Edmunda Bukowskiego „Zbyszka”.
- **Kwiecień** – 2137 osób w 81 wycieczkach. W tym miesiącu po raz drugi udało się przyjąć więcej niż 2 tys. osób. Było to spowodowane przede wszystkim Kongresem Pamięci Narodowej zorganizowanym przez Instytut Pamięci Narodowej 13–15 kwietnia; część uczestników (796 osób) kongresu odwiedziło Muzeum.
- **Maj** – 2642 osoby w 89 grupach. Maj był miesiącem rekordowym pod względem liczby zwiedzających. Wynikało to z kolejnej edycji Nocy Muzeów 13 maja. Tego dnia mury Muzeum odwiedziło 1028 osób.
- **Czerwiec** – 1310 osób w 78 grupach.
- **Lipiec** – 1053 osoby w 85 grupach. W tym miesiącu po raz pierwszy przeprowadzono „Spacer po Powązkach Wojskowych”.
- **Sierpień** – 1022 osoby w 81 grupach.
- **Wrzesień** – 1027 osób w 78 grupach.
- **Październik** – 1362 osoby w 77 grupach. W październiku odbyły się po raz pierwszy trzy lekcje muzealne. Zostało to uwzględnione w spisie wycieczek, ponieważ lekcje połączone były ze zwiedzaniem Muzeum
- **Listopad** – 1502 osoby w 77 grupach.
- **Grudzień** – 856 osób w 70 grupach.

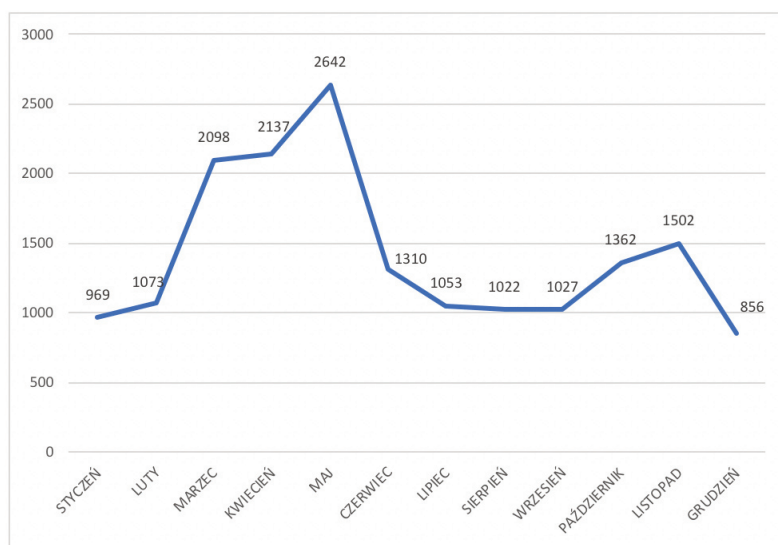
Łącznie – 17 051 osób w 991 grupach, w tym 15 893 osoby w 158 grupach anglojęzycznych.

Rzeczywiste wykonanie miernika od 1 stycznia do 31 grudnia 2023 r. wyniosło 138,14 proc. normy.

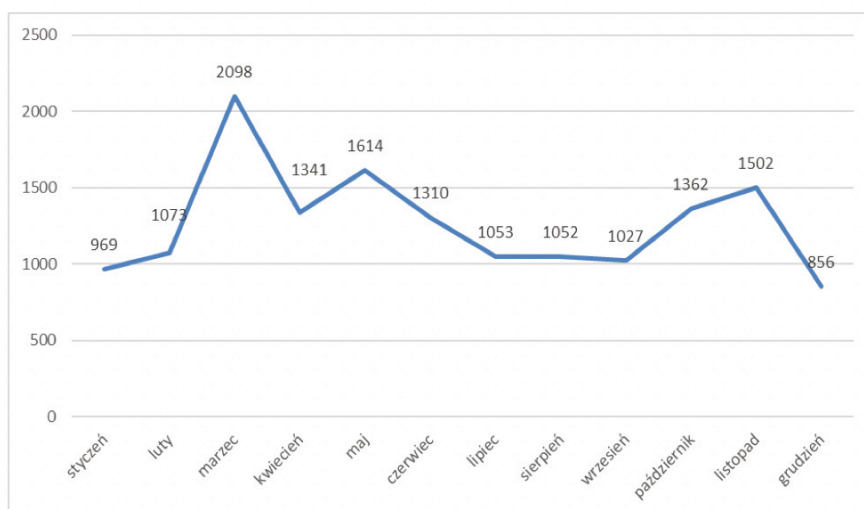

3. Dane statystyczne dotyczące zwiedzania

Wykres 1. Liczba zwiedzających w poszczególnych miesiącach

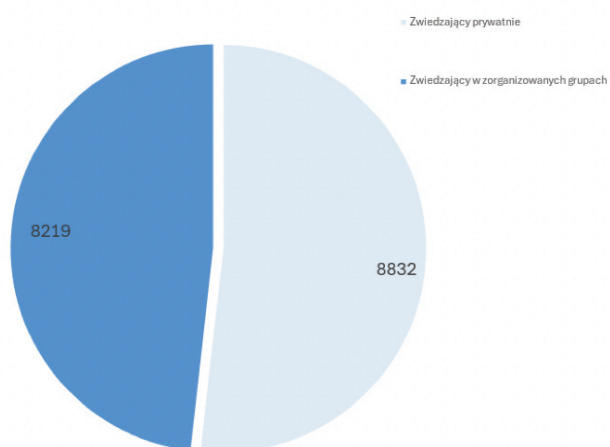

Wykres 2. Liczba zwiedzających w poszczególnych miesiącach z wyłączeniem uczestników Kongresu Pamięci Narodowej i Nocy Muzeów

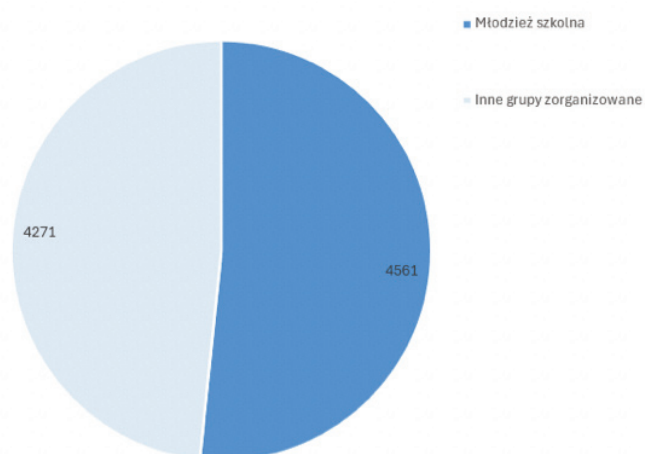

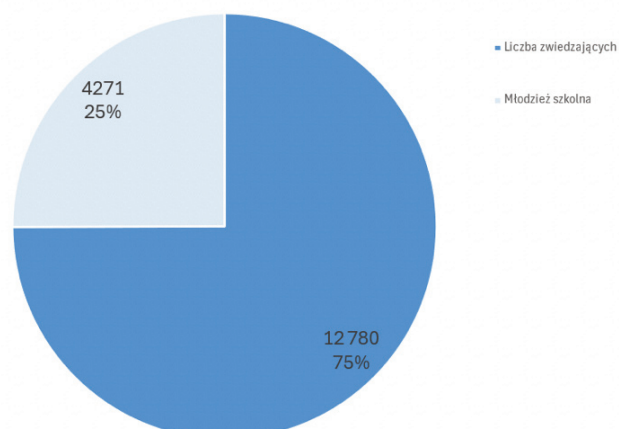
Wykres 3. Zwiedzający prywatnie i w zorganizowanych grupach

Wykres 4. Młodzież szkolna i inne grupy zorganizowane

Wykres 5. Liczba zwiedzających, w tym młodzież szkolna

Otwarcie multimedialnej wystawy autorstwa prof. Izabeli Łapińskiej „Ślad pamięciowy”, 18 października 2023 r. Fot. MŻWiWP PRL

Nocne zwiedzanie Muzeum, 28 listopada 2023 r. Fot. MŻWiWP PRL

Dział Informacji, Promocji i Wydawnictw

Dział Informacji Promocji i Wydawnictw w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL odpowiada za informowanie o wydarzeniach w Muzeum, a także za ich propagowanie i współorganizowanie.

1. Strona internetowa i media społecznościowe

a) muzeumrakowiecka37.pl:

Artykuły – 9 stron,
Kalendarium – 27 podstron,
Kronika PRL – 43 podstrony,
Nadchodzące Wydarzenia – 3 podstrony,
Ofiary Rakowieckiej ŻW – 56 stron,
Ofiary Stanu Wojennego – 34 strony,
Więźniowie Polityczni – 16 stron,
Więźniowie Wyklęci – 32 strony,
Praca – 12 stron.

Najwięcej urządzeń, za pomocą których odwiedzano stronę Muzeum, było zarejestrowanych w Polsce (65 236), Niemczech (414) i Wielkiej Brytanii (377), ale inne także w Nowej Zelandii, Ghanie, Tajlandii, Hongkongu, Nigerii, Republice Południowej Afryki i Meksyku.

b) muzeumrakowiecka37.nbip.pl:

c) YouTube:

dodano 22 filmy – 3 debaty z serii „Kulisy Walki z Komuną”, 2 koncerty, 7 „Widzeń na Rakowieckiej”, 2 seminaria „Z Rakowieckiej”, 3 zaproszenia na wydarzenia, 2 spotkania z autorami książek, 1 film z listami Augusta Emila Fieldorfa czytany przez Tadeusza Zachara, 2 debaty.

Odnotowano 4300 wyświetleń na YouTube, 2759 wyświetleń ze źródeł zewnętrznych, 2465 wyświetleń przez promowanie filmu, 2453 wejścia przez funkcję przeglądania.

d) Facebook:

zasięg 795 818,
obserwatorzy 21 600.

e) Twitter/X:

912 wpisów,
3494 obserwujących.

f) Instagram:

580 postów,

355 obserwujących.

Najwięcej odwiedzin na stronie Muzeum dokonywanych jest za pośrednictwem wyszukiwarki Google.

2. Wydawnictwa

W roku sprawozdawczym zostały wydane cztery 220-stronicowe numery pisma „Rakowiecka 37. Biuletyn Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL”, każdy w nakładzie 2 tys. egz. Biuletyn był rozdawany bezpłatnie w Muzeum oraz na uroczystościach organizowanych przez Muzeum lub instytucje partnerskie.

3. Promocja wydarzeń

Dział Informacji, Promocji i Wydawnictw zajmował się przygotowaniem przedsięwzięć w Muzeum i pomocą w ich realizacji. Tworzył plakaty, zaproszenia i ulotki. Skuteczna promocja wydarzeń odbywała się również w Internecie (tworzenie postów, mailing zapowiedzi do mediów i wysyłanie zaproszeń). Dział zamawiał reklamy w przestrzeni miejskiej, nagrywał koncerty, spotkania i debaty, tworzył wydarzenia w Internecie, udostępniał platformy do streamingu, robił fotorelacje z bieżących wydarzeń. Pracownicy działu byli wielokrotnie zapraszani do mediów, aby promować działania muzeum.

Dział dokumentował i relacjonował wydarzenia odbywające się w Muzeum, wśród nich najważniejsze: 160. rocznicę wybuchu powstania styczniowego, rocznicę masakry w więzieniu podczas Powstania Warszawskiego, 70. rocznicę śmierci gen. Augusta Emila Fieldorfa „Nila”, Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych, 75. rocznicę śmierci rtm. Witolda Pileckiego, 46. rocznicę śmierci abp. Antoniego Baraniaka, 42. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego, Ogólnopolski Kongres „Dekada Wyklętych”.

4. Udzielone patronaty

Muzeum sprawowało patronat nad 13 wydarzeniami. Były to:

- gra plenerowa „Żołnierze Wyklęci”,
- Rajd Braci Taraszkiewiczów,
- wydanie płyty *Kwiat biały olbrzyma. Witold Pilecki. Wiersze i piosenki*,
- odsłonięcie Panteonu Żołnierzy Wyklętych w Sierpcu,
- odsłonięcie tablicy pamięci kpt. Ludwika Kamińskiego „Wyrwy”,
- wydarzenie patriotyczne „I ty możesz służyć Ojczyźnie”,
- odsłonięcie pomnika mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapory” w Bełżycach,
- I Międzyszkolny Turniej Szachowy Pamięci Żołnierzy Wyklętych,
- VIII Rajd Konny „Łupaszki”,
- koncert o „Zaporze” w Tarnobrzegu i Wyszakowie,
- ogólnopolski konkurs „Korzenie i Kwiaty – przywracanie pamięci o Bohaterach Niezłomnych”,
- Stowarzyszenie Patriotyczne Jednostka Sokołów,
- Warszawski Bieg Tropem Wilczym.

5. Współpraca Muzeum z producentami filmów i programów telewizyjnych

Na terenie Muzeum były kręcone filmy edukacyjne i dokumentalne, m.in. film *Maryja z Rakowieckiej*, program dla TVP Historia z udziałem dyrektora Filipa Musiała, film *Szczęśliwy* o prymasie Stefanie Wyszyńskim, film o Janie Olszewskim (w świetlicy odtworzono wówczas salę sądową procesu morderców ks. Jerzego Popiełuszki), odcinek serialu dokumentalnego *Czarna wołga*, program telewizyjny o tematyce historycznej przygotowywany przez ekipę filmową z Wielkiej Brytanii i Polski.

Filmowcy w więziennych wnętrzach Muzeum. Fot. MŻWiWP PRL

Wystawy „Niezlomni patroni polskiej armii” oraz „Z powstańczych barykad do więziennych cel”.

Fot. MŻWiWP PRL

PATRON

3 Podkarpacka Brygada Obrony Terytorialnej
w Rzeszowie

ppłk Łukasz Ciepliński

„Pług”

1913-1951

**ZAMORDOWANY
NA RAKOWIECKIEJ**

- W 1939 dowódca kompanii przeciwpancernej
- Uczestnik bitwy nad Bzurą i obrony Warszawy
- Inspektor Inspektoratu Rejonowego ZWZ-AK w Rzeszowie
- Jego podkomendni wykryli jedną z tajnych kwater Hitlera
- Szef sztabu Okręgu Krakowskiego „Nie”
- Kierownik Okręgu Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość w Krakowie
- Prezes Obszaru Południowego Zrzeszenia WiN
- Prezes IV Zarządu Głównego Zrzeszenia WiN
- Skazany przez komunistów na 5-krotną karę śmierci
- Więziony i zamordowany na Rakowieckiej
- Kawaler Orderu Virtuti Militari
- Awansowany pośmiertnie na stopień pułkownika
- Odznaczony pośmiertnie Orderem Orła Białego

Z POWSTAŃCZYCH B A R Y K A D DO WIĘZIENNYCH CEL

Bohaterowie zamordowani na Rakowieckiej

Bohaterscy i ofiarni powstańcy warszawscy zostali skazani po wojnie na wieloletnie wyroki, trafiali za kraty Rakowieckiej. Pozbawieni przez komunistów praw obywatelskich, torturowani, upokorzeni, fałszywie oskarżani, wykluczeni, wyklęci... Dla nas i kolejnych pokoleń są i będą – niezłomni. Nie zapomnimy.

Chwała bohaterom!

Samodzielne Stanowisko ds. Projektów Plastycznych

W roku sprawozdawczym zrealizowano prace redakcyjne, projekty graficzne, skład, łamanie, fotoedycję oraz przygotowanie do druku różnorodnych materiałów graficznych:

- „Rakowiecka 37. Biuletyn Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL” – cztery numery,
- koncerty „Chopin na Rakowieckiej” – osiem edycji,
- dyskusje „Kulisy walki z komuną” – siedem edycji,
- spotkania „Widzenie na Rakowieckiej” – dziesięć edycji,
- „Z Rakowieckiej...” – dwa seminaria,
- spotkania z cyklu „Stopklatka Historii” (projekcje filmów fabularnych),
- wystawa „Powstańcy zamordowani na Rakowieckiej”,
- wystawa „Niezlomni patroni polskiej armii”,
- wystawa o rtm. Witoldzie Pileckim – prace koncepcyjne,
- wystawa o ks. Władysławie Gurgaczu – prace koncepcyjne,
- „Collegium Łukasza Cieplińskiego”.

Wykonano ponadto plakaty z okazji koncertów i rocznic oraz kartki okolicznościowe (m.in. kartkę i stempel pocztowy z okazji wystawy znaczków poczty podziemnej na 13 grudnia); opracowano koncepcyjnie (wraz z dyrektorem Filipem Musiałem) projekt graficzny oraz wykonano skład i łamanie folderu *Działalność muzeum w 2022 roku*; wykonywano bieżące drobne prace graficzne – plakietki, aktualizację ulotek itp.; sprawowano nadzór nad projektem graficznym oklejenia samochodu MŻWiWP PRL; opracowano graficznie prezentację poświęconą działalności Muzeum. Uczestniczono w pracach Komisji kwalifikacji i wyceny przy ocenie obrazów, grafik, rękodzieła oraz Komisji ds. opracowania wytycznych do nowej strony internetowej.

Wieloosobowe Stanowisko ds. Organizacji Przedsięwzięć Kulturalnych

Zostało powołane Zarządzeniem nr 5/2023 dyrektora Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) z dnia 30 marca 2023 r. i rozpoczęło działalność w czerwcu 2023 r. Do zadań WSOPK należy planowanie i realizacja wydarzeń kulturalnych związanych z rocznicami historycznymi organizowanych przez Muzeum lub z jego udziałem. Pracownik WSOPK opiekuje się również wydarzeniami organizowanymi na terenie Muzeum przez podmioty zewnętrzne wynajmujące pomieszczenia.

Działalność WSOPK jest ściśle związana z kalendarzem historycznym. Wydarzenia mogą odbywać się zarówno w siedzibie Muzeum, jak i poza nią.

Wydarzenia zrealizowane przez WOPK w 2023 r.

- 24 maja – organizacja konferencji „Witold Pilecki inspiracją do wychowania przyszłych pokoleń Polaków”.
- 25 maja – uroczystości w 75. rocznicę śmierci rtm. Witolda Pileckiego, współorganizacja koncertu *Kwiat biały olbrzyma. Witold Pilecki. Wiersze i piosenki*.
- 1 sierpnia – widowisko musicalowe *Bunt wznieci słowo poety* w 79. rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego.
- 28 sierpnia – odsłonięcie popiersia mjr. Bolesława Kontryma „Żmudzina”, współorganizator: Ogólnopolskie Stowarzyszenie „Rodzina Policyjna 1939 r.”.
- 3–5 września – współorganizacja Ogólnopolskiego Kongresu „Dekada Wyklętych” we współpracy ze Stowarzyszeniem Pilski Patriot.
- 21 września – X Zjazd Federacji Mediów Polskich na Wschodzie – współorganizacja całodziennego konferencji we współpracy z Fundacją Wolność i Demokracja oraz Fundacją „Pomoc Polakom na Wschodzie” im. Jana Olszewskiego; uczestnicy: ok. 80 osób.
- 30 września – 4. rocznica śmierci Kornela Morawieckiego – współorganizacja obchodów z udziałem premiera Mateusza Morawieckiego we współpracy ze Stowarzyszeniem „Solidarność Walcząca”. Program wydarzenia: msza św., wizyta premiera Morawieckiego w celi, w której osadzony był jego ojciec; uroczyste złożenie kwiatów pod tablicą poświęconą pamięci Kornela Morawieckiego; poczęstunek w świetlicy, rozmowy kulturalne; zwiedzanie wystawy „Solidarność Walcząca”; uczestnicy: 100 osób.
- 10 października – posiedzenie Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność” Volkswagen Polska – współorganizacja na zasadzie odpłatnego wynajmu pomieszczeń muzealnych; w świetlicy odbyły się obrady Komisji, poczęstunek, następnie złożono kwiaty pod Ścianą Śmierci, goście zwiedzili Muzeum; uczestnicy: 60 osób.
- 4 listopada – Zaduszki w X Pawilonie „Za tych, co nie mają grobów” – wieczór o charakterze zaduszkowo-patriotycznym z poezją i muzyką; program artystyczny *Przechodniu, odkryj głowę* przygotowali i wykonali Halina Rowicka (recytacje) i Julian Mere (gitara i śpiew), modlitwę poprowadził ks. Tomasz Trzaska; uczestnicy: 80 osób.

- 9 listopada – współorganizacja konferencji poświęconej Wolnym Związkom Zawodowym Wybrzeża we współpracy ze Stowarzyszeniem „W trosce o dom ojczysty” im. Anny Walentynowicz.
- 9–13 grudnia – uroczystości upamiętniające ofiary systemu komunistycznego w 42. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego – organizacja niektórych wydarzeń w ramach ogólnych obchodów:
  - koncert Marka Piekarczyka,
  - organizacja uroczystości oficjalnych z ceremoniałem wojskowym i złożeniem kwiatów pod tablicą upamiętniającą ofiary stanu wojennego,
  - współpraca z konferansjerem.
- 13 grudnia – spotkanie autorskie z Michałem Torzem i projekcja filmu *Stanisław Helski. Dłatego* w jego reżyserii.
- Współpraca z Instytutem Pamięci Narodowej przy opracowaniu i dystrybucji zaproszeń, sprzedaży wydawnictw, organizacji uroczystości wręczenia odznaczeń Krzyż Wolności i Solidarności.
- Współpraca z Fundacją Walczącym o Niepodległość, Wyklętych, Pokrzywdzonych, Internowanych, Więzionych przy organizowaniu Złotu Niepodległościówki.
- Współpraca ze Sławomirem Abczyńskim oraz kierownikiem Działu Edukacyjnego Muzeum w zakresie organizacji dioramy historycznej.
- Koordynacja uroczystości upamiętniających ofiary systemu komunistycznego w ścisłej współpracy z innymi działami Muzeum.

Ponadto prowadzono wszystkie sprawy związane z wolontariatem w Muzeum – rekrutację, szkolenia, koordynację i przydział zadań, opiekę merytoryczną i organizacyjną nad wolontariuszami. Pod koniec 2023 r. koordynacja wolontariatu została przekazana Działowi Edukacyjnemu.

Obchody 75. rocznicy śmierci rtm. Witolda Pileckiego. Prezydent RP Andrzej Duda, Zofia Pilecka-Optułowicz i kpt. Janusz Walędzik ps. „Czarny”, 25 maja 2023 r. Fot. MŻWiWP PRL

Śpiewanki niepodległościowe
**ZAKAZANA
NIEPODLEGŁOŚĆ**

Hubert „Kargen” Bojarski

8 listopada 2023

godz. **18.00**

WSTĘP WOLNY

RAKOWIECKA 37
WARSZAWA

MUZEUM
ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH
i WIEŹNIÓW
POLITYCZNYCH PRL

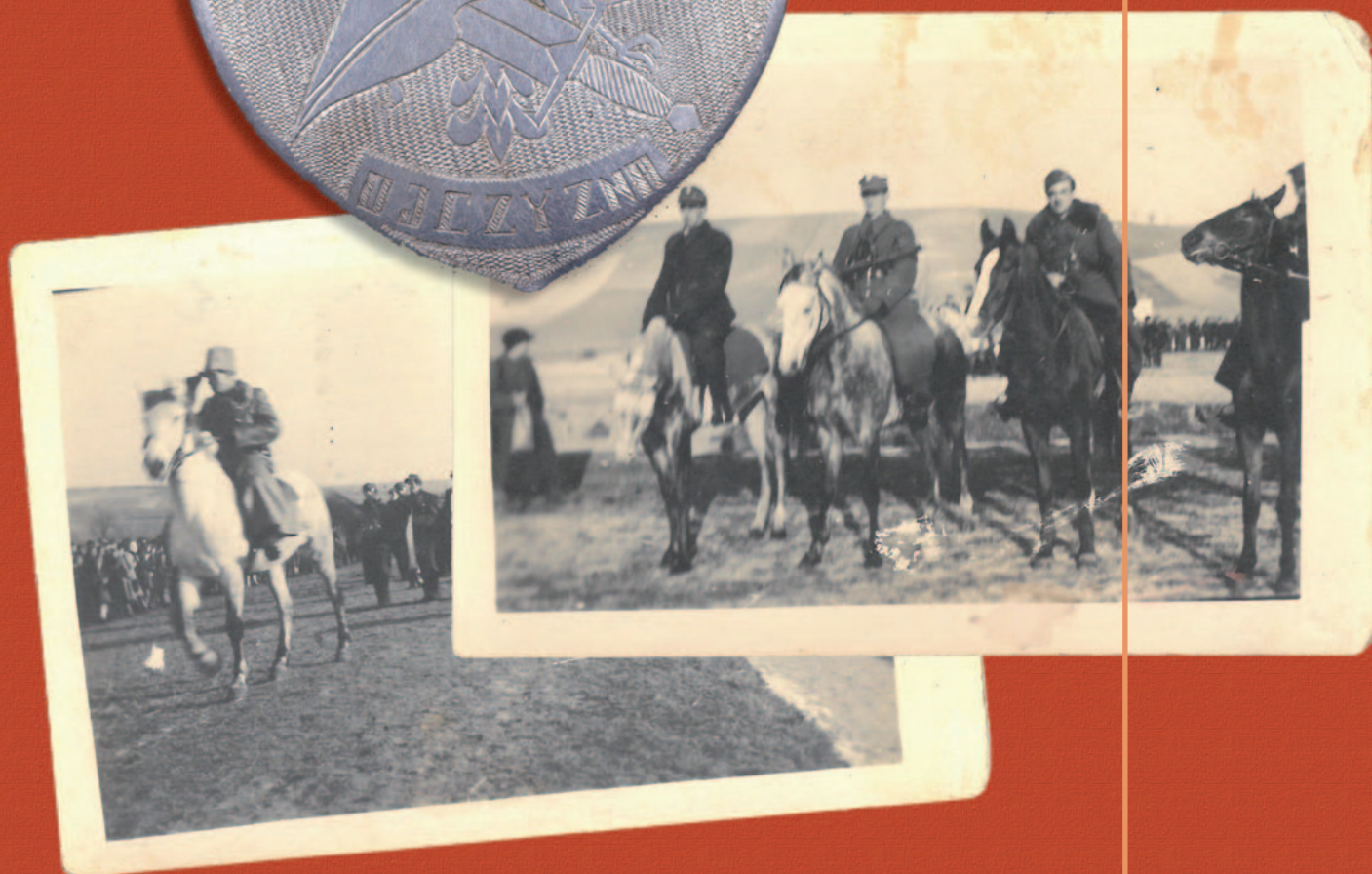
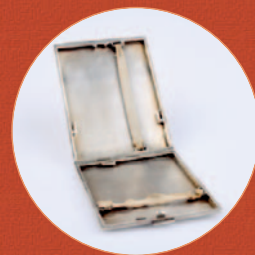
Dział Administracyjny

Dział Administracyjny pełni kluczową funkcję w zarządzaniu Muzeum i utrzymaniu jego prawidłowego funkcjonowania. Odpowiada za obszar administracyjny i biurowy. Jego zakres działania w roku sprawozdawczym przedstawiał się następująco:

- wynajem namiotów, nagłośnienia oraz urządzeń do uzyskiwania efektów wizualnych, w tym oświetleniowych, i innych urządzeń na uroczystości i wydarzenia organizowane przez Muzeum;
- prowadzenie gospodarki materiałowej, efektywne zarządzanie zakupami sprzętu, wyposażenia, materiałów biurowych oraz obsługa administracyjno-gospodarcza,
- przeprowadzenie postępowania przetargowego na zakup sprzętu komputerowego dla nowo zatrudnionych pracowników oraz nowego samochodu służbowego marki Mazda 6;
- kontrola zarządcza, której działania skupione były na utrzymaniu zgodności przepisów prawa i procedur z działalnością Muzeum, monitorowaniu realizacji ustalonych celów oraz eliminowaniu ryzyka z nimi związanego; przygotowanie sprawozdania ze stanu kontroli zarządczej we współpracy z głównym księgowym i innymi komórkami organizacyjnymi;
- wsparcie informatyczne dzięki współpracy z firmą zewnętrzną: rozwiązywanie doraźnych problemów, utrzymanie sprzętu, sieci i systemów informatycznych, ze szczególnym naciskiem na cyberbezpieczeństwo; zakup i wdrażanie nowych usług programistycznych lub programów.

Ponadto zapewniano, nadzorowano i koordynowano usługi ubezpieczenia majątkowego, komunikacyjnego oraz OC Muzeum. Aktywnie uczestniczono w obsłudze i realizacji projektów wystawienniczych oraz wydarzeń organizowanych przez Muzeum. Dział skutecznie sprawował nadzór nad pracownikami pomocniczymi (osadzonymi z aresztów śledczych w ramach współpracy z Centralnym Zarządem Służby Więziennej), którzy realizowali prace porządkowe oraz administracyjne na potrzeby Muzeum.

3. Kolekcje

Srebrna papierośnica Zdzisława Śnitka. Fot. MŻWiWP PRL

Dział Zbiorów

1. Pozyskiwanie zbiorów

W roku sprawozdawczym działalność była ukierunkowana na pozyskiwanie nowych obiektów muzealnych oraz konserwację posiadanych przedmiotów wymagających zabezpieczenia przed destrukcją. Do ksiąg inwentarzowych wpisano 870 pozyskanych obiektów muzealnych, 67 pozyskanych przedmiotów niemających statusu muzealiów oraz 24 zakonserwowane obiekty.

Tabela 1. Szczegółowy stan wpływu eksponatów do magazynu zbiorów w 2023 r.

Nazwa księgi inwentarzowej	Liczba pozycji inwentarzowych	Liczba obiektów wpisanych do księgi inwentarzowej
Druki	82	630
Medalierstwo	4	19
Artystyczny	6	9
Epistolografia	10	40
Zbiory analogowo-cyfrowe	8	83
Tkaniny	11	11
Militaria	10	58
Technika	11	11
Przedmioty użytkowe	6	9
Depozyty	11	342
Inwentarz pomocniczy	22	67

Decyzją Komisji Kwalifikacji i Wyceny do ksiąg inwentarzowych zakwalifikowano 148 pozycji, na które składa się 870 pojedynczych przedmiotów. Do inwentarza pomocniczego wpisano 22 pozycje – 67 obiektów (przedmiotów bez statusu muzealiów, wykorzystywanych przy okazji wystaw muzealnych).

2. Darowizny i przekazy

W roku sprawozdawczym podpisano 25 umów darowizny, na mocy których przekazano na własność Muzeum 832 obiekty historyczne. W wyniku decyzji sądów rejonowych w Otwocku i Kluczborku Muzeum uzyskało 7 obiektów militarnych (5 sztuk broni krótkiej oraz dwa zbiory amunicji).

3. Depozyty

Podpisano 3 umowy o przekazaniu do Muzeum depozytów, które zostały wpisane do księgi depozytów jako 11 pozycji. Wśród przyjętych kolekcji znajdują się również zbiory ABW liczące 297 pozycji.

4. Zakupy

Podpisano 3 umowy kupna pamiątek historycznych, pozyskując 38 obiektów, które wpisano pod 7 pozycjami inwentarzowymi.

1. Zdjęcia Brygady Świętokrzyskiej autorstwa Zdzisława Śnitka „Foto”, 1944 r., zbiór 32 odbitek o wartości 7240 zł.
2. List Zdzisława Śnitka do Związku Żołnierzy NSZ w Lublinie, 1991 r., o wartości 90 zł.
3. Srebrna papierośnica należąca do Zdzisława Śnitka o wartości 640 zł.
4. Aparat fotograficzny mieszkowy z migawką Compur należący do Zdzisława Śnitka o wartości 190 zł.
5. Hełm ORMO z orłem bez korony o wartości 225 zł.
6. Hełm MO z orłem bez korony o wartości 225 zł.
7. Pojazd GAZ-69a o wartości 148 100 zł.

Pojazd GAZ-69a został zakupiony po wykonaniu przez sprzedawcę generalnego remontu według standardów zgodnych z jego wartością historyczną.

Łączna wartość zakupionych obiektów wyniosła 158 740 zł.

Zdjęcie Brygady Świętokrzyskiej autorstwa Zdzisława Śnitka „Foto”, 1944 r

Aparat fotograficzny mieszkowy z migawką Compur należący do Zdzisława Śnitka. Fot. MŻWiWP PRL

Pistolet VIS. Fot. MŻWiWP PRL

Hełm ORMO. Fot. MŻWiWP PRL

5. Ewidencja zbiorów w systemie MONA

W roku sprawozdawczym zastąpiono używany do końca 2022 r. program muzealny Musnet nowym systemem MONA, służącym do prowadzenia inwentarza zbiorów. Wiosną przeprowadzono transfer danych do nowego programu oraz zaktualizowano i uzupełniono bazy danych. Przeprowadzono również szkolenie pracowników Działu Zbiorów z obsługi programu MONA.

Na bieżąco aktualizowano dane w systemie MONA, uzupełniając istniejące już wpisy.

1. Przygotowanie i wydruk ksiąg inwentarzowych muzealiów za lata 2020–2022:

- „Artystyczny” – 97 pozycji inwentarzowych, 20 stron;
- „Depozyty” – 249 pozycji inwentarzowych, 50 stron;
- „Druki” – 420 pozycji inwentarzowych, 84 strony;
- „Epistolografia” – 100 pozycji inwentarzowych, 20 stron;
- „Kolekcje” – 2 pozycje inwentarzowe, 19 stron;

Pojazd historyczny GAZ-69a. Fot. MŻWiWP PRL

- „Meble” – 19 pozycji inwentarzowych, 4 strony;
- „Medalierstwo” – 107 pozycji inwentarzowych, 22 strony;
- „Militaria” – 74 pozycje inwentarzowe, 15 stron;
- „Przedmioty użytkowe” – 63 pozycje inwentarzowe, 13 stron;
- „Technika” – 101 pozycji inwentarzowych, 21 stron;
- „Tkaniny” – 95 pozycji inwentarzowych, 19 stron;
- „Wydawnictwa bezdebitowe” – 950 pozycji inwentarzowych, 190 stron;
- „Zbiory analogowo-cyfrowe” – 94 pozycje inwentarzowe, 19 stron;
- „Zbiory archeologiczne” – 62 pozycje inwentarzowe, 13 stron.

2. Przygotowanie i wydruk księgi wpływu muzealiów za lata 2020–2022:

3099 pozycji, 311 stron.

3. Wprowadzanie, uzupełnianie i korekta danych obiektów muzealnych w systemie MONA, dotyczących:

- wartości,
- źródła i dokumentu nabycia,
- techniki,
- tworzywa,
- wymiarów.

4. Korekta, edycja, podłączanie fotografii do kart obiektów w systemie MONA.

5. Uzupełnianie i korekta słowników w systemie MONA w zakresie:

- kontrahentów,
- twórców,
- techniki,
- nazw geograficznych,
- tworzywa.

Dowód nadania nr 7164 na przesyłkę poleconą

Adresat (imię i nazwisko lub nazwa instytucji)
Żołnierz Żołnierski Narodowy

ulica, nr domu, nr mieszkania, miejscowość
ul. Kowalska 8/3

o.z.n. kodowe 20-115 poczta Lublin

Pobranie zł 2500 gr — Uwagi:

opłata zł — gr —

Patrz uwaga na odwrocie

Żołnierz Żołnierski Narodowy
 Żołnierz
 ul. Kowalska 8/3
 20-115 Lublin

Kierującemu piśmie przesłać krótką informację
 oraz połączoną dowód przynależności do NSZ.

Urodziłem się 3. V 1924 r. w Kacimierz-Koszyrkach
 w woj. polskie. Obecnie jestem emigrantem. Co miesiąc organizuję
 w domu ZRL mi należą.

Mój pseud. „Fala” M. p. grupy Niechci - Znak Główny
 antykomunistyczny - kierownik (początkowo pod pseud. „Pomocnik”)
 w ramach grupy był pod. „Geometria” grupie jeszcze byli „Hanka”,
 „Mst”, „Zy” p. kierownik.

Początkowo komplet składał się z trzech osób: „Fala” i „Zy”
 w listopadzie. W następstwie mojej braterskiej współpracy z „Fala”
 ojj dowodził punkt, zohumem.

W następstwie to odbyła się z „Fala” i „Zy” w listopadzie pod. „Niechci”
 Tłum i „Pomocnik” alibi ojj w następstwie przekształcenia pod. „Geometria”.

Jeden komplet (24 d.) składa się z „Fala” i „Zy”.

Tędyż te dwa przekształcenia „Niechci”.

W następstwie tej zmiany brat „Geometria” (kierownik dowodził mi pseud.)
 Moją działalność z „Fala” i „Zy” organizujemy w „Zy” i „Fala”.

6. Przygotowanie i wydruk kart ewidencyjnych obiektów muzealnych w systemie MONA do inwentarzy: „Artystyczny”, „Meble”, „Medalierstwo”, „Militaria”, „Przedmioty użytkowe”, „Technika”, „Tkaniny”, „Zbiory archeologiczne”.
7. Sporządzenie wykazu ulotek ze zbioru „Druki” zawartych w 62 pozycjach inwentarzowych – 290 egz.
8. Sporządzenie wykazu działów muzealiów wraz z zakresem numerów, wartością i liczbą pozycji inwentarzowych w celu zabezpieczenia zbiorów.

6. Opieka nad zbiorami w pomieszczeniach magazynowych

W związku z możliwością wystąpienia awarii w budynku zadaniem priorytetowym była codzienna kontrola magazynów. Z powodu tymczasowego charakteru pomieszczeń (na czas organizacji Muzeum) funkcję magazynów pełnią pokoje w przeszłości wykorzystywane jako biurowe. Wiąże się to z trudnością zachowania odpowiednich warunków klimatycznych (duże wahania temperatur i wilgotności w ciągu roku). Codziennie kontrolowano warunki w pomieszczeniach i odnotowywano pomiary temperatury oraz wilgotności. W razie potrzeby używano osuszacza powietrza. Zakupiono również dwie szafy pancerne o wymaganym standardzie bezpieczeństwa PN-EN 14450 w celu przechowywania w nich broni. We współpracy ze specjalistą do spraw militariów oraz pojazdów historycznych Sławomirem Abczyńskim przygotowano i zatwierdzono regulamin przyjmowania do Muzeum zbiorów o charakterze specjalnym (eksponaty spełniające kryteria wymienione w ustawie o posiadaniu broni). Celem regulaminu jest zabezpieczenie Muzeum przed niezgodnym z prawem kierowaniem do placówki broni posiadanej nielegalnie.

7. Konserwacja

- Zakupiono i rozstawiono namiot magazynowy o rozmiarach 10 x 8 x 5 m w celu zabezpieczenia przed działaniami atmosferycznymi pojazdu historycznego Jelcz-Hydromil.
- Zakonserwowano łącznie 24 obiekty, które ujęto pod 23 numerami inwentarzowymi.
- W ramach konserwacji wewnętrznej przeprowadzono renowację 3 obiektów.
- Konserwacja zewnętrzna objęła obiekty z pięciu inwentarzy: „Meble” (klęczniki z Walendowa), „Tkaniny” (m.in. płaszcz wojskowy oraz czapki wojskowe), „Przedmioty użytkowe” (zegar z więzienia przy ul. Rakowieckiej z lat pięćdziesiątych XX w.), „Militaria” oraz „Inwentarz pomocniczy”. Konserwacja tkanin została przeprowadzona przez współpracującą z Muzeum prof. Anną Drążkowską, a konserwacja klęczników – przez Stanisława Kochanowskiego.

- W roku sprawozdawczym kupiono specjalnie uszyte pokrowce na meble jeszcze ich pozabawione, dzięki czemu są one chronione przed destrukcyjnym działaniem czynników zewnętrznych.

Pracownia konserwatorska stale wzbogaca się o potrzebne materiały i narzędzia niezbędne do codziennej pracy, na bieżąco uzupełniane są braki. W roku sprawozdawczym zamontowano system wentylacyjny do odciągania szkodliwych substancji i pyłów, dzięki czemu powstały dwa bezpieczne dla zdrowia stanowiska pracy.

Klęczniki z Walendowa po konserwacji. Fot. MŻWiWP PRL

8. Książki, broszury i inne wydawnictwa drugiego obiegu

W roku sprawozdawczym przeprowadzono wymienione poniżej prace:

1. Selekcja materiałów bibliotecznych do zbiorów Muzeum.
2. Sporządzanie wykazu materiałów bibliotecznych do umów darowizny: wprowadzono do zbiorów drugiego obiegu książki z 3 umów; przyjęto do dalszego opracowania czasopisma z 5 umów; ogółem 82 tytuły, 222 zeszyty.
3. Wycena książek wprowadzanych do zbiorów: łącznie przyjęto książki o wartości 2304 zł, w tym książki zwykłego formatu – 1881 zł, książki małego formatu – 423 zł.
4. Wprowadzanie książek do systemu informacyjno-bibliotecznego SOWA (opracowanie formalne i rzeczowe):
  - wprowadzanie i korekta rekordów opisu bibliograficznego,
  - tworzenie i korekta opisu rzeczowego,
  - tworzenie rekordów egzemplarza,
  - załączanie okładek (skan),
  - sporządzanie dokumentów wpływu: łącznie sporządzono 5 dowodów wpływu, w tym dla książek zwykłego formatu – 4, dla książek małego formatu – 1.

5. Opracowanie techniczne: wydruk i umieszczanie naklejek ze znakami książek, pieczętowanie. Łącznie przyjęto do zbiorów i opracowano 176 wol., w tym inwentarz książek zwykłego formatu – 137 wol., inwentarz książek małego formatu – 39 wol.
6. Prowadzenie dokumentacji księgozbioru (księgi akcesji, inwentarze).
7. Porządkowanie alfabetyczne i chronologiczne czasopism.
8. Identyfikacja artykułów, fragmentów czasopism, ustalanie tytułów, numerów.

9. Digitalizacja

Prowadzono na bieżąco dokumentację fotograficzną posiadanych zbiorów. Sfotografowano 280 spośród nich, a zdjęcia dołączono do bazy inwentarzowej.

10. Współpraca z innymi działami i instytucjami

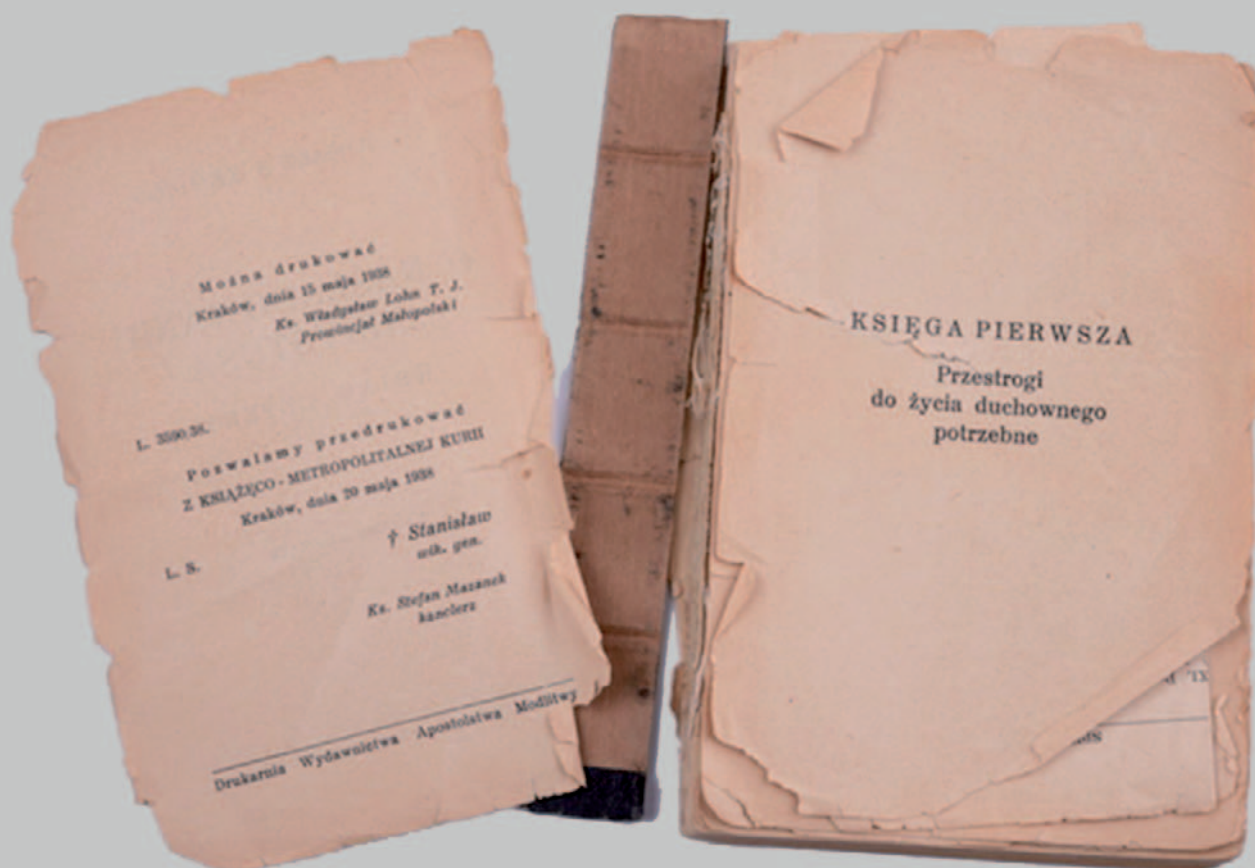
- Wykonano trzy kwerendy obiektów dla Zespołu Scenariuszowego Wystawy Stałej.
- Przygotowano teksty dla Działu Informacji, Promocji i Wydawnictw w celu umieszczenia ich na profilu Muzeum na Facebooku. Posty dotyczyły otrzymanych darów oraz historii związanych z darczyńcami.
- W Muzeum swoją siedzibę ma Fundacja Archiwum Jana Olszewskiego, z którą Dział Zbiorów podjął współpracę. Efektem współdziałania jest plan przekazania do zbiorów Muzeum oryginalnych mebli z sali sądowej, w której odbył się proces toruński.

Archiwum Zakładowe

Archiwum Zakładowe jako komórka organizacyjna zostało utworzone w czerwcu 2023 r. Do jego zadań należało: przejmowanie i porządkowanie dokumentacji z komórek organizacyjnych Muzeum z lat wcześniejszych, w tym jej ewidencja, oraz organizowanie pomieszczenia magazynowego spełniającego wymagania w zakresie przechowywania przejętej dokumentacji.

Ponadto dział prowadził wszystkie sprawy związane z wolontariatem w Muzeum – rekrutację, szkolenia, koordynację i przydział zadań, sprawował opiekę merytoryczną i organizacyjną nad wolontariuszami. W dniu absencji pracownika koordynacja wolontariatu została przekazana Działowi Edukacyjnemu.

Książka *O naśladowaniu Chrystusa* należąca do rtm. Witolda Pileckiego, подарowana Muzeum przez jego córkę Zofię Pilecką-Obtułowicz. Fot. MŻWiWP PRL

4. Inwestycje

Dział Inwestycji

Na początku roku sprawozdawczego w Muzeum opracowany został program inwestycji na „Budowę Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL na terenie byłego Aresztu Śledczego w Warszawie przy ul. Rakowieckiej 37”, zaakceptowany 14 marca przez dysponenta środków budżetowych – prezesa Instytutu Pamięi Narodowej. Było to podstawą do opracowania dalszych dokumentów i przystąpienia do procedur przetargowych. W ślad za programem inwestycji zostały wszczęte działania umożliwiające rozpoczęcie pierwszych prac budowlanych. W tym celu w Dziale Inwestycji zatrudniane były osoby z odpowiednim przygotowaniem, doświadczeniem i wykształceniem. W wyniku prowadzonych rekrutacji uzupełniono część zespołu, w dalszym ciągu trwał nabór pracowników. Pomimo okrojonego składu osobowego przygotowano dokumenty umożliwiające rozpoczęcie prac budowlanych, tj. szczegółowe inwentaryzacje budynków podlegających przebudowie (ze względu na brak dokumentacji obiektów), ekspertyzę konstrukcyjną budynku przeznaczonego dla administracji Muzeum, programy funkcjonalno-użytkowe przeprowadzenia rozbiórek budynków niewykorzystywanych i wzniesionych w późniejszym okresie (nr 11, 13 i N) oraz przebudowy budynku E przeznaczonego na siedzibę administracji. W związku z tym został ogłoszony przetarg w formule „zaprojektuj i wybuduj” na zadanie „Zaprojektowanie, rozbiórka, rozbudowa, przebudowa, remont, rewaloryzacja oraz zmiana sposobu użytkowania budynku szpitala na terenie dawnego Aresztu Śledczego Warszawa-Mokotów na budynek administracyjno-biurowy Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) w Warszawie wraz z zagospodarowaniem terenu i infrastrukturą techniczną”.

W wyniku rozstrzygniętego przetargu zawarto umowę o wartości 21 439 tys. zł z terminem realizacji kwiecień 2025 r. W 2023 r. opracowana została dokumentacja projektowa, uzyskano pozwolenie na budowę oraz wykonane zostały wstępne prace budowlane na kwotę 3 300 tys. zł.

W celu zapewnienia odpowiedniego profesjonalnego nadzoru nad realizacją przebudowy budynku byłego szpitala przeprowadzono przetarg, a w jego wyniku wyłoniono inwestora zastępczego, z którym zawarto umowę na kwotę 268 tys. zł. W roku sprawozdawczym w ramach nadzoru zrealizowano usługę o wartości 23 tys. zł.

Drugim zadaniem finansowanym z dotacji celowej była rozbiórka budynków nr 11, 13, N, nieposiadających wartości historycznej, których nie przewidziano do wykorzystania na cele muzealne. Były to: magazyn żywnościowy (nr 11), budynek przeznaczony dla więźniów szczególnie niebezpiecznych (N) oraz była remiza (nr 13). Na to zadanie wydatkowano 215 tys. zł.

W związku z koniecznością zapewnienia odpowiednich warunków biurowych przeprowadzono adaptację pomieszczeń magazynowych na pokoje biurowe dla nowo zatrudnionych pracowników Muzeum. W wyniku przeprowadzonych robót budowlanych wygospodarowano 6 dodatkowych stanowisk pracy. Na powyższy cel wydatkowano 49 tys. zł.

Ze względu na brak dokumentacji budowlanej oraz konieczność zinwentaryzowania infrastruktury podziemnej kompleksu zlecono inwentaryzację i wykonanie szczegółowej mapy na kwotę 17 tys. zł.

W celu określenia zakresu przyszłych prac o charakterze konserwatorskim w budynku więziennym nr 2 (Pawilon B) podjęto decyzję o przeprowadzeniu prac o charakterze konserwatorsko-badawczym w celi, w której prawdopodobnie był więziony rtm. Witold Pilecki. Na ten

cel wydatkowano 52 tys. zł. Przeprowadzono również rekonstrukcję fragmentu muru stanowiącego Ścianę Śmierci. Było to niezbędne ze względu na konieczność zabezpieczenia istniejących uszkodzeń od kul broni palnej i ewentualność odkrycia nowych pod istniejącymi tynkami. Na cel ten wydatkowano 88 tys. zł.

Jednym z głównych zadań w 2023 r. było rozpoczęcie procedury wyłonienia firmy projektowej do wykonania koncepcji całego Muzeum. Mając na uwadze skomplikowany zakres projektowy wymagający podzielenia zadania – konieczność jednoczesnego prowadzenia robót budowlanych oraz działalności muzealnej – wszczęto postępowanie w trybie dialogu konkurencyjnego. Ze względu na rzadki tryb zamówienia publicznego zatrudniono profesjonalną firmę doradczą z zakresu zamówień publicznych. W 2023 r. na tę usługę wydatkowano 22 tys. zł.

Powyższe zadania zostały zrealizowane ze środków dotacji celowej. Ze środków dotacji podmiotowej przeprowadzono remonty wybranych pomieszczeń w budynku nr 1 na potrzeby muzealne – ze względu na powiększające się grono zespołu pracowników oraz rozwój działalności Muzeum. Na to zadanie wydatkowano 286 tys. zł.

Prace konserwatorskie przy w celi w Pawilonie X. Fot. MŻWiWP PRL

Odtworzona cela w Pawilonie X z okresu międzywojennego po przeprowadzonych pracach konserwatorskich.
Fot. MŻWiWP PRL

Dział Zamówień Publicznych

Dział Zamówień Publicznych w głównej mierze przygotowywał i przeprowadzał postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, w celu wyboru wykonawcy i zawarcia z nim umowy. W 2023 r. przeprowadzono następujące postępowania:

Tabela 2. Wykaz zamówień publicznych w trybie PZP w 2023 r.

Postępowanie	Realizacja
Remont wybranych pomieszczeń w budynku A	umowa wykonana
Dostawa samochodu osobowego	umowa wykonana
Dostawa sprzętu komputerowego	umowa wykonana
Usługa inwestora zastępczego przy realizacji robót budowlanych związanych z budynkiem dawnego szpitala Aresztu Śledczego i zmiany na budynek administracyjno-biurowy	umowa zawarta
Wykonanie koncepcji architektoniczno-urbanistycznej, opracowanie kompleksowej dokumentacji projektowo-kosztorysowej wybranych budynków	postępowanie w toku
Dostawa, montaż i uruchomienie systemu multimedialnego do sali konferencyjnej	umowa wykonana
Świadczenie usługi w zakresie ochrony osób i mienia na terenie MŻWiWP PRL	wybór najkorzystniejszej oferty
Zaprojektuj i wybuduj – dot. budynku dawnego szpitala Aresztu Śledczego i zmiany na budynek administracyjno-biurowy	umowa zawarta
Rozbiórki budynków nr 11, 13 oraz N	umowa wykonana

Tabela 3. Wykaz zapytań ofertowych w 2023 r.

Postępowanie	Realizacja
Dostawa krzeseł	umowa zawarta
Dostawa elektronicznego depozytora kluczy wraz z montażem	umowa zawarta
Rekonstrukcja fragmentu muru	umowa zawarta
Druk materiałów graficznych	umowa zawarta
Catering na wydarzenia grudniowe	umowa zawarta
Wykonanie prac porządkowo-pomocniczych w ciągu 3 miesięcy	umowa zawarta
Usługi pocztowe świadczone od dnia zawarcia umowy do 31 grudnia 2024 r.	umowa zawarta
Zakup sprzętu na wyposażenie studia nagrań MŻWiWP PRL	umowa zawarta

Samodzielne Stanowisko ds. Ochrony

Głównym zadaniem Samodzielnego Stanowiska ds. Ochrony jest podejmowanie działań mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa zbiorom muzealnym oraz osobom przebywającym w Muzeum. W tym celu w roku sprawozdawczym zawarto umowę na świadczenie usług w zakresie ochrony osób i mienia, umowę na świadczenie usług w zakresie bezpieczeństwa pożarowego oraz umowę na konserwację i serwis elektronicznych systemów zabezpieczenia, a ponadto przygotowano plan ochrony Muzeum, plan ochrony zbiorów ruchomych i nieruchomości na wypadek konfliktu zbrojnego. Przeprowadzono dla pracowników szkolenia z ochrony Muzeum oraz bezpieczeństwa pożarowego. Rozbudowano system zabezpieczeń: objęto telewizją dozorową elewacje zewnętrzne muru od strony ul. Rakowieckiej. Zainstalowano system sygnalizacji pożarowej oraz system sygnalizacji włamania i napadu w Archiwum Zakładowym. Zakupiono i zainstalowano elektroniczny depozytor na klucze. Poza realizacją codziennych obowiązków pracownicy ochrony przeprowadzili również wiele dodatkowych czynności, głównie w czasie odbywających się w Muzeum uroczystości, zapewniając w ten sposób bezpieczeństwo osobom biorącym w nich udział. Podjęte działania w znacznym stopniu podniosły poziom bezpieczeństwa w placówce, jednak wymagane są dalsze działania w tym zakresie, w szczególności rozbudowa elektronicznych systemów zabezpieczeń oraz podnoszenie świadomości pracowników w zakresie bezpieczeństwa fizycznego oraz ochrony zbiorów.

5. Księgowość

Do zadań Działu Księgowego w 2023 r. należało w szczególności:

- prowadzenie ksiąg rachunkowych Muzeum,
- sporządzanie projektu planu finansowego Muzeum oraz zmian w planie finansowym na przestrzeni roku obrotowego,
- potwierdzanie zgodności operacji gospodarczych z planem finansowym Muzeum,
- wykonywanie dyspozycji środkami pieniężnymi,
- dokonywanie terminowych płatności wynikających z bieżących zobowiązań,
- prowadzenie ewidencji księgowej zdarzeń gospodarczych,
- kontrola dowodów księgowych pod względem formalnym i rachunkowym,
- naliczenia odpisów amortyzacyjnych,
- sporządzanie informacji dotyczącej wykonania miernika w ramach realizowanego w budżecie działania 9.1.1.2,
- analizowanie i ustalanie prawidłowości rozliczeń z kontrahentami oraz windykacja należności,
- sporządzanie sprawozdania dot. gospodarki finansowej, sprawozdań statystycznych, comiesięczne informacje na temat wykorzystania dotacji podmiotowej,
- sporządzanie zapotrzebowania na środki finansowe,
- rozliczanie dotacji celowych,
- sporządzenie rocznego sprawozdania finansowego,
- rozliczanie kosztów krajowych i zagranicznych wyjazdów służbowych,
- prowadzenie spraw kadrowych,
- rekrutacja nowych pracowników,
- organizowanie szkoleń BHP dla pracowników,
- sporządzanie dokumentacji płacowej,
- naliczanie składek z tytułu ubezpieczeń społecznych, ubezpieczenia zdrowotnego i Funduszu Pracy, naliczanie i pobór zaliczek na podatek dochodowy z tytułu umów o pracę, umów zlecenia, umów o dzieło, nagród, świadczeń i wydatków osobowych niezaliczanych do wynagrodzeń oraz pozostałych wydatków na rzecz osób fizycznych,
- sporządzanie i realizacja przelewów na rachunki osobiste z tytułu wynagrodzeń, umów cywilnoprawnych oraz przelewów związanych z potrąceniami wynikającymi z list płac w systemie bankowości elektronicznej,
- uzgadnianie w okresach miesięcznych kosztów i wydatków na wynagrodzenia, sporządzanie analiz i zestawień w tym zakresie,
- sporządzanie deklaracji i rozliczeń z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych oraz prowadzenie niezbędnej dokumentacji do celów podatkowych zgodnie z ustawą o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz terminowe przygotowanie deklaracji PIT-11 oraz PIT-4R,
- sporządzanie i terminowa wysyłka deklaracji ZUS,

- terminowe przygotowanie przelewów do urzędu skarbowego z tytułu zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz składek ZUS,
- ustalanie wysokości i przekazywanie odpisu na ZFŚS, realizowanie obowiązku wpłat na PPK i PFRON,
- sporządzanie i terminowa wysyłka sprawozdań GUS.

1. Informacja o wykorzystaniu dotacji podmiotowej za 2023 r.

Tabela 4. Wykorzystanie dotacji podmiotowej za 2023 r.

Lp.	Wykorzystanie dotacji podmiotowej	Plan 1 I – 31 XII w zł	Wydatki na 31 XII w zł (narastająco)
	Wydatki bieżące	10 547 000,00	10 279 263,88
11.	Materiały i energia	10 547 000,00	935 932,41
11.1.	Materiały do konserwacji i remontów		38 883,17
11.2.	Materiały do wydarzeń kulturalnych		8 161,05
11.3.	Materiały biurowe		62 967,60
11.4.	Środki czystości		16 999,62
11.5.	Wypożyczenie		384 395,97
11.6.	Licencje i programy komputerowe		19 625,07
11.7.	Energia elektryczna		72 557,28
11.8.	Energia cieplna		219 238,03
11.9.	Woda i ścieki		24 408,30
11.10.	Koszty materiałów pomocniczych do wystaw		2 063,64
11.11.	Pozostałe materiały		86 632,68
12.	Usługi obce		2 560 192,63
12.1.	Usługi remontowe		377 225,83
12.2.	Usługi związane z wydarzeniami kulturalnymi		530 837,81
12.3.	Usługi transportowe		24 461,05
12.4.	Usługi informatyczne		207 156,41
12.5.	Usługi prawne		167 895,00

Działalność Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) w 2023 r.

12.6.	Usługi naprawy maszyn i urządzeń		19 691,98
12.7.	Usługi telekomunikacyjne		31 961,03
12.8.	Usługi drukarskie i poligraficzne		170 578,70
12.9.	Usługi pocztowe		30 864,12
12.10.	Usługi naprawy i konserwacji zabytków		69 860,00
12.11.	Usługi związane z nagraniami		15 973,74
12.12.	Ochrona mienia		576 779,00
12.13.	Usługi pozostałe		336 907,96
13.	Wynagrodzenia		5 261 844,70
13.1.	Wynagrodzenia osobowe	4 803 000,00	4 801 419,60
13.2.	Wynagrodzenia bezosobowe		460 425,10
14.	Świadczenia na rzecz osób fizycznych		7 738,43
14.1.	Refundacja – okulary		7 738,43
15.	Składki, z tego na:		1 046 191,62
15.2.	Fundusz Pracy		101 597,33
15.3.	Pozostałe: ZFŚS i PPK		147 382,25
16.	Podatki i opłaty, w tym:		233 540,10
16.1.	Podatek od nieruchomości		232 524,00
16.2.	Pozostałe opłaty		1 016,10
17.	Pozostałe koszty funkcjonowania		233 823,99
17.1.	Szkolenia i podnoszenie kwalifikacji pracowników		11 189,16
17.2.	Usługi medyczne		11 288,00
17.3.	Koszty reprezentacji		51 442,78
17.4.	Ubezpieczenia OC i majątkowe		48 750,97
17.5.	Ekspertyzy, analizy i opinie		33 765,00
17.6.	Koszty reklamy		9 594,00
17.7.	Pozostałe koszty		67 794,08

Suma wydatków poniesionych z dotacji podmiotowej, tj. przeznaczonej na finansowanie bieżącej działalności Muzeum, w 2023 r. wynosi 10 279 263,88 zł. Wydatki poniesione w tym okresie wiązały się z regulowaniem następujących płatności: wypłat wynagrodzeń dla pracowników Muzeum oraz osób współpracujących na podstawie umów cywilnoprawnych, zakupów usług obcych, zakupów materiałów i energii, składek ZUS pracodawcy, świadczeń na rzecz osób fizycznych, pozostałych kosztów funkcjonowania oraz podatki i opłaty.

Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) terminowo regulowało zobowiązania.

2. Informacja o wykorzystaniu dotacji celowej w 2023 r.

Tabela 5. Wykorzystanie dotacji celowej w 2023 r.

Wykorzystanie dotacji celowej	Plan finansowy na 2023 r.	Wydatki za okres I I – 31 XII w zł
Wydatki majątkowe 8 630 000,00	po blokadzie: 4 630 000,00	4 559 302,00

Suma wydatków poniesionych z dotacji celowej, tj. przeznaczonej na wydatki majątkowe Muzeum, w 2023 r. wynosi 4 559 302,00 zł.

Poniesione w tym okresie wydatki wiązały się z realizacją następujących zadań:

- budowa, przebudowa, rozbudowa, rewaloryzacja oraz zmiana sposobu użytkowania budynków zlokalizowanych na terenie byłego Aresztu Śledczego wraz z zagospodarowaniem terenu i infrastrukturą techniczną w Warszawie przy ul. Rakowieckiej 37 na Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL,
- namiot Prestige,
- klimatyzator Toshiba,
- sprzęt audio-wideo,
- samochód osobowy Mazda,
- depozytor kluczy,
- system multimedialny,
- rozbudowa systemu zabezpieczeń i monitoringu.

Wykorzystanie dotacji celowej wpłynęło na zwiększenie majątku Muzeum, przyczyniając się do jego aktywnego rozwoju.

3. Zatrudnienie

W 2023 r. przeciętne zatrudnienie pracowników w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) wynosiło 39,5 etatu.

Zatrudnienie według stanu na 31 grudnia 2023 r. w przeliczeniu na pełne etaty wyniosło 54,15 etatu (60 osób) – stan zatrudnienia ilustruje tabela 6.

Tabela 6. Zatrudnienie w 2023 r.

Komórka organizacyjna	Liczba etatów	Liczba osób
Dyrekcja	3	3
Dział Księgowy	5	5
Dział Administracyjny	6,3	7
Dział Edukacyjny	10,25	12
Dział Inwestycji	3,8	4
Dział Zbiorów	4,5	5
Dział Informacji, Promocji i Wydawnictw	4	4
Dział Zamówień Publicznych	2	3
Dział Obsługi Ekspozycji	3	3
Archiwum Zakładowe	1	1
Dział Naukowy	6,5	8
Samodzielne i wieloosobowe stanowiska	4,8	5
Razem	54,15	60

Muzeum jest instytucją kultury o specyficznym i złożonym charakterze, w której realizacja zadań statutowych wymaga zatrudnienia wysoko wykwalifikowanych pracowników, posiadających odpowiednie kompetencje, wiedzę i doświadczenie zawodowe.

Ponadto Muzeum oferuje możliwość odbywania staży zawodowych, praktyk studenckich i wolontariatów.

Aneks. Publikacje pracowników Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji)

Publikacje naukowe i popularnonaukowe

- Gawriłow M., „*Chcemy znać całą prawdę – choćby była nam niemiłą...*” – historia i dziedzictwo polskiego skautingu w „*Bratnim Słowie*” w latach 1980–1981, „*Studia i Materiały Centralnej Biblioteki Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego*” 2023, nr 1.
- Gosk M., *Adela Maria Jarnuszkiewicz-Surawska*, Warszawa 2023 (seria „Bohaterowie Niepodległej”).
- Gruszczyński M., *Ignacy Oziewicz, Otmar Wawrzkowicz, Albin Rak, Tadeusz Danilewicz* [w:] *Słownik biograficzny polskiego obozu narodowego*, t. 5, red. K. Kawęcki, Warszawa 2023.
- Byszewski P., *Gruber Eugeniusz Jan, Jędrzejczak Janusz, Jędrzejewski Zdzisław, Kendzia Bogdan Franciszek* [w:] *Leksykon bezpieki. Kadra kierownicza aparatu bezpieczeństwa (1944–1956)*, t. 4, red. W. Bagieński, M. Dźwigał, Warszawa 2023.
- Hałaburdzin-Rutkowska A., *Tu miało być Osiedle 50-lecia PRL*, „*Rakowiecka 37. Biuletyn Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL*” 2023, nr 23.
- Kapuściak B., *Gintrowscy: syn i ojciec*, „*Rakowiecka 37. Biuletyn Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL*” 2023, nr 24.
- Kapuściak B., *Mistrz olimpijski: więzień Pawłowski Jerzy*, „*Dyskopol*” 2023, nr 2.
- Kapuściak B., *Предложения о сотрудничестве органов военной контрразведки – próba współpracy kontrwywiadu Sił Zbrojnych PRL z III Zarządkiem KGB w okresie kierowania Wojskową Służbą Wewnętrzną przez gen. bryg. Aleksandra Kokoszyna*, „*Aparat Represji w Polsce Ludowej*” 2023, nr 21.
- Maniewski T., *Mauzoleum Dionizego Czachowskiego w Radomiu*, „*Rakowiecka 37. Biuletyn Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL*” 2023, nr 21.
- Maniewski T., *Cmentarz Wojskowy na Powązkach*, „*Rakowiecka 37. Biuletyn Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL*” 2023, nr 23.
- Nowak-Kreyer M., *Brat przeciwko bratu*, „*Polska Zbrojna*” 2023, nr 10.
- Nowak-Kreyer M., *Ci niesforni Polacy*, „*Polska Zbrojna*” 2023, nr 4.
- Nowak-Kreyer M., *Legenda Huzarów*, „*Polska Zbrojna*” 2023, nr 8.
- Nowak-Kreyer M., *Lekcja wojskowości*, „*Polska Zbrojna*” 2023, nr 11.
- Nowak-Kreyer M., *Naziści na celowniku*, „*Polska Zbrojna*” 2023, nr 2.
- Nowak-Kreyer M., *Niemal jak na wojnie*, „*Polska Zbrojna*” 2023, nr 12.

- Nowak-Kreyer M., *Niemieckie zbrodnie, polskie niepowetowane straty*, „Nasza Historia” 2023, nr 5.
- Nowak-Kreyer M., *Niezdobyta twierdza*, „Polska Zbrojna” 2023, nr 5.
- Nowak-Kreyer M., *Obrońcy Helu*, „Polska Zbrojna” 2023, nr 9.
- Nowak-Kreyer M., *Odwet Jędrusiów*, „Polska Zbrojna” 2023, nr 3.
- Nowak-Kreyer M., *Pogromcy niedźwiedzia*, „Polska Zbrojna” 2023, nr 1.
- Nowak-Kreyer M., *Walki agentów*, „Polska Zbrojna” 2023, nr 7.
- Nowak-Kreyer M., *Z dziejów pracy*, „Bezpieczeństwo Pracy. Nauka i Praktyka” 2023, nr 9.
- Nowak-Kreyer M., *Z pieśnią na ustach*, „Polska Zbrojna” 2023, nr 6.
- Świtalska-Starzeńska B., *Formy samopomocy wśród kobiet w KL Auschwitz-Birkenau 1942–1945* [w:] *Formy zniewolenia na okupowanych przez Niemcy ziemiach polskich (1939–1945): obozy, getta, więzienia*, red. M. Panecki, Warszawa 2023.
- Wołk G., *Literat resortowy*, „Polska Zbrojna” 2023, nr 3.
- Wołk G., *„Myśliwiec” jedyny w swoim rodzaju*, „Polska Zbrojna” 2023, nr 4.
- Wróblewski J., *Kochaj wszystkich, wszystkim służyć*, „Rakowiecka 37. Biuletyn Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL” 2023, nr 22.
- Wróblewski J., *Polska ponad życie*, „Rakowiecka 37. Biuletyn Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL” 2023, nr 23.

WCZORAJ WIĘZIENIE
D Z I Ś   M U Z E U M

MUZEUM ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH
I WIĘŹNIÓW POLITYCZNYCH PRL

RAKOWIECKA 37 WARSZAWA
www.muzeumrakowiecka37.pl